

nr ew. 141/97/P 96045/DSP

LIPIEC 1997

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Tematyka, badany okres i czas przeprowadzenia kontroli Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła w II półroczu 1996 r. z własnej inicjatywy kontrolę przekształceń własnościowych w przemyśle tytoniowym. Tematyka kontroli (ujętej w planie rocznym NIK pod Nr P/96/045) obejmowała działania Ministra Przekształceń Własnościowych i organów przedsiębiorstw państwowych przemysłu tytoniowego podejmowane w procesie przekształceń własnościowych od 1991 r., w szczególności:

- prawne, organizacyjne i ekonomiczne przygotowanie przedsiębiorstw do procesu prywatyzacji,
- prowadzenie procesów negocjacyjnych,
- zawieranie umów z inwestorami strategicznymi,
- realizację umów.

Kontrolą objęto okres od 1991 r. do końca I półrocza 1996 r.

Cel i zakres kontroli Celem kontroli było dokonanie oceny procesu przekształceń własnościowych przedsiębiorstw przemysłu tytoniowego, w tym działań Ministra Przekształceń Własnościowych w zakresie realizacji strategii przyjętej 12 maja 1995 r. przez Radę Ministrów, określonej dokumentem pt. „*Cele i zasady prywatyzacji przemysłu tytoniowego w Polsce*”.

Jednostki kontrolowane Badaniami kontrolnymi objęto: Ministerstwo Przekształceń Własnościowych/Ministerstwo Skarbu Państwa oraz 7 (wszystkie) b. tytoniowych przedsiębiorstw państwowych, z których 2 nadal pozostawały (w trakcie kontroli) jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa (jsSP). Akcje pozostałych 5 jsSP zostały sprzedane inwestorom strategicznym. Wykaz skontrolowanych jednostek stanowi załącznik Nr 1 do niniejszej informacji.

W jednostkach będących państwowymi osobami prawnymi, badania kontrolne przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o NIK, oceniając działalność ich organów pod względem kryteriów: legalności, rzetelności, celowości i gospodarności. W spółkach, których akcje Skarbu Państwa zostały sprzedane na podstawie zawartych umów z inwestorami strategicznymi, badania kontrolne przeprowadzono pod względem legalności i rzetelności, a podstawę ich przeprowadzenia stanowiły przepisy art. 2 ust. 3 pkt. 4 i pkt. 6 ustawy o NIK.

Uczestnicy kontroli Jednostką koordynującą badania kontrolne był Departament Skarbu Państwa i Prywatyzacji NIK, oprócz którego w kontroli uczestniczyły również Delegatury NIK: w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lublinie i w Łodzi.

Przy opracowaniu niniejszej informacji, obok dokumentacji zgromadzonej w wyniku kontroli, korzystano także z ustaleń zawartych w informacji o wynikach kontroli realizacji zobowiązań finansowych wobec budżetu państwa z tytułu produkcji i obrotu wyrobami spirytusowymi i tytoniowymi¹.

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności.

1. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia większość działań i decyzji podejmowanych przez Ministra Przekształceń Własnościowych, określonych w dokumencie pt. „Cele i zasady prywatyzacji przemysłu tytoniowego w Polsce”, zaakceptowanym 12 maja 1995 r. przez Radę Ministrów.

Przyjęta do realizacji strategia prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych, zarekomendowana Radzie Ministrów przez KERM, była efektem wspólnego stanowiska ministrów: Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Przekształceń Własnościowych, po konsultacjach z innymi organami administracji państwowej i zasięgnięciu opinii organizacji związkowych pracowników i plantatorów tytoniu. W wyniku jej realizacji do końca 1996 r. sprywatyzowano 5 spośród 7 przedsiębiorstw państwowego przemysłu tytoniowego, tj. ponad 90% potencjału produkcyjnego sektora.

¹ / Informacja NIK z lutego 1997 r. Nr ewid. 10/97/P96058.

- 1.1. Efektem prywatyzacji przy udziale inwestorów, mających doświadczenie w branży tytoniowej oraz dysponujących środkami na rozwój, było włączenie podstawowego potencjału wytwórczego polskiego przemysłu tytoniowego do sieci wielkich koncernów tytoniowych (str. 40-41). Stworzyło to - w ocenie NIK - szansę jego dokapitalizowania i doinwestowania (str. 44-46).
 - 1.2. Ustanowienie w umowach sprzedaży akcji tzw. pakietu plantatorskiego, w tym wspomagania finansowego organizacji plantatorskich przez sprywatyzowane spółki w okresie 5 lat (str. 54-57), stworzyło szansę restrukturyzacji i dostosowania upraw tytoniu do warunków gospodarki rynkowej.
 2. W umowach sprzedaży akcji 5 spółek, właściwie (tj. zgodnie z *„Celami i zasadami prywatyzacji przemysłu tytoniowego w Polsce”*), zabezpieczono interesy Skarbu Państwa, pracowników i plantatorów tytoniu oraz sprywatyzowanych podmiotów.
 - 2.1. Ustanowiono „złotą akcję”, w wyniku czego Minister Skarbu Państwa, jako akcjonariusz mniejszościowy, będzie posiadał w przyszłości (do 2005 r.) kontrolę nad ciągłością funkcjonowania i przedmiotem działania spółek (str. 43-44).
 - 2.2. Złożono do depozytu bankowego pakiety akcji serii C i uwarunkowano ich objęcie przez inwestorów strategicznych od wniesienia dodatkowych kapitałów oraz realizacji inwestycji (lub zapłacenia kar umownych) na łączną kwotę 300 mln dolarów USA, w okresie trzech lat od zawarcia umów (str. 44-45).
 - 2.3. Zarezerwowano 30% akcji dla pracowników i plantatorów tytoniu oraz 5% akcji na cele reprivatyzacyjne, co powinno zapewnić realizację ustawowych zobowiązań Skarbu Państwa, wobec tych osób (str. 43-44).
3. Niezależnie od pozytywnej oceny wykonania celów, określonych przez Radę Ministrów, zdaniem Izby, niedostateczne było przygotowanie procesu prywatyzacji przemysłu tytoniowego.
 - 3.1. Przygotowania do przekształceń własnościowych, podejmowane już od 1990 r. przez organy statutowe poszczególnych przedsiębiorstw państwowych przemysłu tytoniowego, nie znajdowały właściwego wsparcia ze strony służb b. Ministerstwa Przekształceń Własnościowych ani Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Ministerstwa te pomimo uzgodnień (z grudnia 1992 r.), co do potrzeby skomercjalizowania państwowych przedsiębiorstw tytoniowych na podstawie art. 5 ustawy o

p.p.p., nie współdziałały na rzecz przyspieszenia tego procesu, który trwał zbyt długo, bo prawie 5 lat. Wszystkie państwowe przedsiębiorstwa tytoniowe skomercjalizowane w okresie od sierpnia 1993 r. do kwietnia 1996 r. posiadały akceptację załóg pracowniczych dla tych procesów i były, zdaniem NIK, właściwie do nich przygotowane, zarówno pod względem prawnym jak i organizacyjnym (str. 25-28).

3.2. Prywatyzację przedsiębiorstw przemysłu tytoniowego prowadzoną przy pogarszającej się ich sytuacji ekonomicznej oraz przy spadku popytu i produkcji papierosów opóźniały odmienne (w latach 1992-1994) koncepcje restrukturyzacji i organizacji tego sektora. Dopiero odrzucenie przez Sejm RP we wrześniu 1994 r. poselskiego projektu ustawy o Państwowym Monopolu Tytoniowym - po trwających 2,5 roku pracach parlamentarnych - przesądziło o prywatyzacji tego sektora drogą kapitałową (str. 29-30).

3.3. Ministrowie: Przekształceń Własnościowych oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, przed podjęciem w 1995 r. decyzji o prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych, nie wypracowali spójnej polityki wobec przemysłu tytoniowego, uwzględniającej m.in. celowość udzielania koncesji nowopowstałym firmom, strategię prywatyzacji i alokację środków pochodzących z prywatyzacji na rozwój i restrukturyzację upraw tytoniu. Przed rozpoczęciem procesów prywatyzacyjnych, Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej udzielił 6 nowo utworzonym przedsiębiorstwom prywatnym koncesji na produkcję i sprzedaż wyrobów tytoniowych, pokrywających popyt polskiego rynku w ok. 40-50%. Jednocześnie przedsiębiorstwa państwowe broniąc się przed narastającą konkurencją oraz szukając sposobów ominięcia ustawy o p.p.p, w celu pozyskania inwestorów, nowych technologii i nowych marek papierosów, nawiązywały umowy kooperacyjne z międzynarodowymi firmami branży tytoniowej. Łącznie z prowadzoną polityką koncesyjną powodowało to podział polskiego rynku tytoniowego jeszcze przed podjęciem procesów prywatyzacyjnych (str. 30-32; 41).

3.4. W związku z prywatyzacją przedsiębiorstw tytoniowych i podziałem polskiego rynku pomiędzy inwestorów strategicznych, dokonany również został podział plantatorów, na partycypujących w korzyściach z prywatyzacji, wspomaganych finansowo w rozwoju upraw i niepartycypujących, pozbawionych takich środków (z funduszu plantatorskiego, obligatoryjnego

zakupu tytoniu przez spółki, zawarcia długoterminowych umów kontraktacyjnych). Bezpośrednio dotyczy to interesów ok. 3500 plantatorów współpracujących z ZT Lublin SA, tj. z tzw. zagłębia tytoniowego z rejonów zamojskiego i lubelskiego (str. 60) oraz plantatorów sprzedających tytoń pośrednikom - firmom obrotu tytoniem.

4. Po dokonanych już podziale i nasyceniu rynku m.in. poprzez udzielenie przez MRiGŻ koncesji nowopowstającym zakładom, a także rozpoczęcia prywatyzacji przemysłu tytoniowego od podmiotów najsilniejszych i najbardziej atrakcyjnych, najsłabsze ekonomicznie przedsiębiorstwa ŁWP w Łodzi SA, ZT w Lublinie SA i „Polski Tytoń” w Radomiu SA, stały się nieatrakcyjne dla potencjalnych inwestorów (str. 31-32).
5. W wyniku sprzedaży inwestorom zagranicznym 33% akcji serii A i tzw. opcji zakupu 32% akcji serii C, 4 sprywatyzowanych spółek (bez ŁWP SA w Łodzi), Skarb Państwa uzyskał dochody w wysokości 495,678 mln dolarów USA tj. 1259,3 mln zł (str. 60-62).
6. Stan realizacji zobowiązań umownych był zróżnicowany.
 - 6.1. Na koniec czerwca 1996 r., tj. przed upływem terminu rozliczeniowego określonego umowami, odnotowano pełną realizację zobowiązań inwestycyjnych oraz planowanych zadań na pierwszy rok inwestycyjny w WWT SA w Poznaniu (w dniu podpisania umowy sprzedaży akcji tej Spółki, inwestor strategiczny zrealizował zobowiązania kapitałowe, ustalone na cały okres inwestycyjny) i w ZPT w Krakowie SA. W PWT w Augustowie SA i ZPT w Radomiu SA nie stwierdzono faktów mogących stanowić przeszkodę lub zagrożenie w wykonaniu zobowiązań inwestycyjnych (str. 45-47).
 - 6.2. W ramach tzw. pakietu pracowniczego - poza zrealizowaniem przez spółki 30% podwyżek wynagrodzeń oraz zachowaniem gwarancji zatrudnienia - w żadnym ze sprywatyzowanych podmiotów Minister Przekształceń Własnościowych/Minister Skarbu Państwa nie zaoferował akcji pracownikom i b. pracownikom (str. 47-53).
 - 6.3. Poza zaawansowaniem zakupu krajowego tytoniu, wskazującym na możliwość pełnej realizacji tego zobowiązania w tzw. pierwszym roku zakupu, w żadnej ze spółek Minister Przekształceń Własnościowych/Minister Skarbu Państwa nie zaoferował nabycia akcji plantatorom tytoniu. Zarządy żadnej ze spółek nie zawarły z plantatorami tytoniu długoterminowych umów kontraktacyjnych (str. 54-60).

7. Wyniki kontroli wykazały ponadto, że:

- wskutek przekazania przez WWT SA w Poznaniu, na cele prywatyzacyjne darowizny na rzecz Fundacji Własności Prywatnej „Sami Sobie” w kwocie 2,5 mln zł przed opodatkowaniem i niewyegzekwowanie odsetek karnych za zwłokę w opłaceniu podatku dochodowego, nastąpiło uszczuplenie dochodów budżetu państwa w wysokości 1,9 mln zł (str. 50).
- Minister Skarbu Państwa nie wyegzekwował w terminie od spółek ZPT w Radomiu SA i PWT w Augustowie SA pełnych należności wynikających ze zobowiązań do partycypacji w kosztach opracowań wykonanych przez Morgan Grenfell. Wyegzekwowanie brakującej kwoty 108 tys. zł nastąpiło dopiero w wyniku działań kontrolnych (str. 62).

3. Uwagi i wnioski.

***Uwagi wynikające
z ustaleń kontroli***

Prywatyzacja przedsiębiorstw przemysłu tytoniowego następowała przy pogarszającej się ich kondycji ekonomicznej, wywołanej spadkiem produkcji papierosów na skutek zmniejszenia się popytu. Zebrane w trakcie kontroli dowody nasuwają następujące uwagi:

- Dalsze opóźnienia prywatyzacji pozostałych 2 przedsiębiorstw tytoniowych, pogorszy ich sytuację ekonomiczną i wartość rynkową. Bez dopływu środków finansowych z zewnątrz w wyniku prywatyzacji, nie będą one w stanie osiągać zysków zapewniających ich rozwój. Konsekwencją tego opóźnienia może być pozbawienie równych szans rozwoju upraw tytoniu dla okręgów plantatorskich: zamojskiego i biłgorajskiego.
- Niewielkie zaawansowanie prac przygotowawczych w Ministerstwie Skarbu Państwa i w spółkach do nieodpłatnego udostępnienia akcji uprawnionym, według warunków określonych w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz opóźnione w stosunku do obowiązywania ustawy) wydanie przepisów wykonawczych przez ministrów Skarbu Państwa i Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej uniemożliwia określenie terminu w którym akcje prywatyzowanych spółek będą uprawnionym udostępnione.

Zdaniem Izby, wydanie przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej rozporządzenia w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu

Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji², dopiero 24 kwietnia 1997 r., (Dz. U. Nr 44, poz. 280 z dnia 12 maja 1997 r.) spowodowało skrócenie z trzech do dwóch miesięcy terminu na składanie przez rolników oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółek Skarbu Państwa i może być terminem zbyt krótkim na prawidłowe ustalenie listy uprawnionych.

- Gwarancje utrzymania zatrudnienia, określone w umowach sprzedaży akcji, nie chroniły ilości miejsc pracy, preferując swobodną politykę restrukturyzacji zatrudnienia, realizowaną poprzez tzw. dobrowolne zwolnienia, z zastosowaniem odpraw określonych porozumieniami socjalnymi. Skutkami prowadzonej przez spółki restrukturyzacji zatrudnienia obciążano w konsekwencji budżet państwa, pośrednio poprzez krótkookresowy wzrost kosztów spółek i zmniejszenie podatku dochodowego oraz bezpośrednio, poprzez wypłaty zasiłku dla bezrobotnych.

W dłuższym natomiast okresie, racjonalizacja zatrudnienia wpłynie - zdaniem NIK - na poprawę wyników ekonomicznych spółek.

- Nieprecyzyjnie określony sposób tworzenia i funkcjonowania tzw. Funduszu Plantatorskiego i wniesienie środków na jego rachunek dopiero po roku od zawarcia umowy sprzedaży akcji, spowoduje, w ocenie Izby, iż pożytki z jego utworzenia, przeznaczone na rozwój upraw i przetwórstwa tytoniu, będą możliwe do określenia najwcześniej w drugim roku po sprywatyzowaniu przedsiębiorstw.

Wnioski kierowane w trakcie realizacji kontroli

W celu usprawnienia i przyspieszenia procesów prywatyzacji pozostałych przedsiębiorstw tytoniowych, a także pełnego wykonania zobowiązań wobec Skarbu Państwa, pracowników sprywatyzowanych spółek oraz plantatorów tytoniu, Najwyższa Izba Kontroli wniosowała w wystąpieniach pokontrolnych, kierowanych do Ministra Skarbu Państwa i skontrolowanych spółek, m.in. o:

- Zakończenie przekształceń własnościowych przemysłu tytoniowego poprzez prywatyzację Zakładów Tytoniowych w Lublinie SA i PHP „Polski Tytoń” z Radomia.
- Objęcie nadzorem Ministra Skarbu Państwa działań mających na celu pełne uregulowanie stanu prawnego majątku spółek oraz prowadzonych przez te

² / Dz.U. Nr 44, poz. 280.

spółki procesów restrukturyzacji organizacyjnej i majątkowej, polegającej m.in. na sprzedaży mienia i podziale przedsiębiorstw, pod kątem celowości tych działań.

- Zaktywizowanie działań dotyczących nieodpłatnego udostępnienia akcji pracownikom, b. pracownikom i plantatorom tytoniu, m.in. poprzez podjęcie procedur oferowania akcji, dostosowania regulaminów przydziału akcji do statutów spółek.
- Stworzenie przez Ministra Skarbu Państwa, z udziałem Ministrów Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Pracy i Polityki Socjalnej, systemów monitorujących wykonanie zobowiązań umownych przez inwestorów strategicznych, szczególnie w zakresie realizacji: pakietu plantatorskiego, gwarancji zatrudnienia oraz skutków zwolnień grupowych pracowników.
- Właściwy nadzór nad realizowaniem przez spółki warunków określonych w udzielonych koncesjach na prowadzenie działalności.
- Przyspieszenie prac nad zawarciem długoterminowych umów kontraktacyjnych z plantatorami tytoniu.

Wniosek de lege ferenda

W rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji, przewidziano jednostopniowe postępowanie reklamacyjne. Rozpatrzenie reklamacji przez komisję, w skład której wchodzi: przedstawiciel spółki, członek rady nadzorczej spółki wybrany przez rolników lub rybaków oraz przedstawiciel terenowo właściwej izby rolniczej, wyczerpuje tok postępowania reklamacyjnego. W ocenie NIK, nie jest to uregulowanie właściwe, należałoby rozważyć wprowadzenie postępowania reklamacyjnego przez organ Skarbu Państwa. Obecne uregulowanie powoduje bowiem, że o ostatecznej liście uprawnionych rolników nie decyduje Skarb Państwa lecz ww komisja.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

- 1/ Metody, sposoby i procedury przekształceń własnościowych przedsiębiorstw państwowych regulowały przepisy ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, (zwanej dalej ustawą o p.p.p.)³, która została uchylona z dniem 8 kwietnia 1997 r. przez ustawę z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (zwaną dalej ustawą o komercjalizacji)⁴.

Art. 5 ustawy o p.p.p. stanowił, że przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w jsSP dokonuje Minister Przekształceń Własnościowych, na wniosek dyrektora i rady pracowniczej przedsiębiorstwa, złożony po zasięgnięciu opinii ogólnego zebrania pracowników (delegatów) oraz opinii organu założycielskiego lub na wniosek organu założycielskiego, złożony za zgodą dyrektora przedsiębiorstwa i rady pracowniczej po zasięgnięciu opinii ogólnego zebrania pracowników. Bilans zamknięcia przedsiębiorstwa państwowego stawał się bilansem otwarcia spółki, przy czym suma funduszu założycielskiego i funduszu przedsiębiorstwa stawała się kapitałem własnym spółki (art. 11 ustawy o p.p.p.). Pracownicy przekształconego przedsiębiorstwa stawali się z mocy prawa pracownikami spółki (art. 9 ust. 1 ustawy o p.p.p.). Spółka powstała w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego wstępowała we wszystkie prawa i obowiązki przekształconego przedsiębiorstwa. Na spółkę przechodziły, z mocy ustawy, uprawnienia i obowiązki przekształconego przedsiębiorstwa wynikające z decyzji administracyjnych (art. 8 ust. 2 i 3 ustawy o p.p.p.).

- 2/ Zbywanie akcji należących do Skarbu Państwa w spółkach powstałych w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego, jeżeli Skarb Państwa był jedynym akcjonariuszem, następowało na zasadach Kodeksu handlowego (K.h.), o ile inaczej nie stanowiły przepisy 3 rozdziału ustawy o p.p.p. (art. 18 ust. 1 ustawy o p.p.p.).

Zgodnie z art. 348 §1 K.h. akcje są zbywalne. Przeniesienie akcji imiennych odbywa się przez pisemne oświadczenie na samej akcji, bądź w osobnym dokumencie i przez wręczenie akcji (art. 350 K.h.).

^{3/} Dz.U. Nr 51, poz. 298, Nr 85, poz. 498; z 1991 r. Nr 60, poz. 253, Nr 111, poz. 480; z 1994 r. Nr 121, poz. 591, Nr 133, poz. 685; z 1996 r. Nr 90, poz. 405, Nr 106, poz. 496.

^{4/} Dz.U. Nr 118, poz. 561, Nr 156, poz. 775; z 1997 r. Nr 32, poz. 184.

Udostępnienie wszystkich akcji należących do Skarbu Państwa powinno nastąpić w ciągu 2 lat od wpisania spółki do rejestru handlowego (art. 19 ustawy o p.p.p.).

Przed udostępnieniem akcji osobom trzecim Minister Przekształceń Własnościowych powinien postanowić o przeprowadzeniu analizy:

- celem ustalenia stanu prawnego majątku przedsiębiorstwa spółki, ze szczególnym uwzględnieniem roszczeń osób trzecich do tego majątku,
- ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa spółki, celem ustalenia jego wartości.

Sposób przeprowadzania powyższych analiz Minister Przekształceń Własnościowych określił w rozporządzeniu z dnia 20 listopada 1990 r. w sprawie przeprowadzania analiz prawnych i ekonomiczno-finansowych przedsiębiorstwa spółki, ich finansowania oraz kwalifikacji wymaganych od osób dokonujących analiz⁵.

- Zgodnie z §1 tego rozporządzenia analiza stanu prawnego powinna ustalać na podstawie zapisów w księgach wieczystych oraz w dokumentacji finansowo-księgowej prawa majątkowe spółki oraz jej zobowiązania.
- W analizie ekonomiczno-finansowej należy dokonać wyceny wartości przedsiębiorstwa spółki oraz ustalić potrzeby i kierunki restrukturyzacji tego przedsiębiorstwa, w tym w szczególności zmian organizacyjnych, ekonomicznych i technicznych (§ 2 ww rozporządzenia). Analiza ekonomiczno-finansowa powinna uwzględniać również wyniki analizy stanu prawnego majątku przedsiębiorstwa spółki.

Akcje należące do Skarbu Państwa są zbywane m.in. w wyniku rokowań podjętych na podstawie publicznego zaproszenia (art. 23 ust. 1 pkt. 3 ustawy o p.p.p.). Rokowania polegają na wzajemnym oddziaływaniu stron w celu zawarcia umowy. W toku rokowań strony wymieniają informacje o okolicznościach mogących mieć wpływ na ich decyzje co do zawarcia umowy, formułują swoje oceny, co do gospodarczych wartości proponowanych świadczeń oraz progresywnie uzgadniają treść zawieranej umowy. W praktyce w drodze rokowań zawierane są zwykle umowy bardziej złożone, o nietypowej postaci lub dotyczące świadczeń o dużej wartości.⁶

- 3/ Według postanowień art. 24 ust. 1-6 ustawy o p.p.p., pracownikom przedsiębiorstwa państwowego przekształconego w spółkę przysługuje prawo zakupu na zasadach preferencyjnych do 20% ogólnej liczby akcji tej Spółki,

⁵ / Dz. U. Nr 2, poz. 10.

⁶ / Z. Radwański Prawo cywilne - część ogólna; C.H. Beck 1996, str. 226.

należących do Skarbu Państwa. Pracownicy zachowują ponadto prawo do nabywania i obejmowania dalszych akcji na zasadach ogólnych.

Udostępnienie akcji pracownikom na zasadach preferencyjnych powinno nastąpić nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od chwili udostępnienia pierwszych akcji na zasadach ogólnych. Uprawnienia pracowników do zakupu akcji na zasadach preferencyjnych wygasają po upływie roku od chwili udostępnienia tych akcji pracownikom. Akcje zbywane na zasadach preferencyjnych sprzedawane są pracownikom po cenie obniżonej o połowę w stosunku do ceny ustalonej dla osób fizycznych, obywateli polskich, oferowanej w pierwszym dniu sprzedaży. Cena ta nie podlega zmianie w ww okresie.

Z preferencyjnego zakupu akcji na warunkach przewidzianych dla pracowników mogli korzystać producenci rolni na trwale związani z przedsiębiorstwem poprzez kontraktację lub kooperację. W uchwale Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1990 r. w sprawie określenia rodzajów przedsiębiorstw państwowych, których akcje mogą nabywać producenci rolni na warunkach preferencyjnych wskazano, że producenci rolni mogli korzystać z tych uprawnień w odniesieniu do każdej jsSP, z którą byli trwale związani poprzez kontraktację lub kooperację⁷. Na wniosek Prezesa Rady Ministrów w uchwale z dnia 8 marca 1995 r. Trybunał Konstytucyjny ustalił powszechnie obowiązującą wykładnię art. 24 ust. 7 ustawy o p.p.p. określając, że producentami rolnymi są osoby fizyczne spełniające warunki⁸ określone w ww. ustawie.

Ustawa o komercjalizacji odmiennie uregulowała uprawnienie w tym zakresie pracowników i producentów rolnych. W art. 2 pkt 5 i 6 tej ustawy zostały zdefiniowane pojęcia uprawnionych pracowników oraz rolników lub rybaków.

Pod pojęciem uprawnionych pracowników rozumie się osoby:

- będące w dniu wykreślenia z rejestru przedsiębiorstwa przekształconego w spółkę pracownikami tego przedsiębiorstwa państwowego,
- które w dniu wykreślenia przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych były stroną umowy o zarządzanie przedsiębiorstwem państwowym, zawartej na podstawie przepisów rozdziału 8 a ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych⁹,

⁷ / MP Nr 46, poz. 352.

⁸ / Dz.U. z 1995 r. Nr 39, poz. 199.

⁹ / Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80, Nr 75, poz. 329, Nr 101, poz. 444 i Nr 107, poz. 464; z 1993 r. Nr 18, poz. 82, Nr 60, poz. 280; z 1994 r. Nr 1, poz. 3, Nr 80, poz. 368, Nr 113, poz. 547; z 1995 r. Nr 1, poz. 2, Nr 95, poz. 474, Nr 154, poz. 791 oraz z 1996 r. Nr 90, poz. 405, Nr 106, poz. 496, Nr 118, poz. 561, Nr 156, poz. 775; z 1997 r. Nr 43, poz. 272.

- które przepracowały w przekształcanym przedsiębiorstwie co najmniej dziesięć lat, a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo tzw. zwolnień grupowych¹⁰.

Pod pojęciem uprawnionych rolników lub rybaków rozumie się rolników lub rybaków prowadzących gospodarstwo rolne lub rybackie, z którego w okresie 5 lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych dostarczono bezpośrednio lub pośrednio do tego przedsiębiorstwa surowce o wartości co najmniej 100 q żyta według cen przyjmowanych do obliczania podatku rolnego w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych.

Uprawnionym pracownikom, w myśl art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji, przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 36 ust. 4 liczbę akcji nieodpłatnie udostępnianych uprawnionym grupom pracowników określa statut spółki. W rozporządzeniu z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalenia liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników, Minister Skarbu Państwa określił szczegółowy tryb nabywania akcji przez uprawnionych pracowników¹¹.

Zgodnie z art. 37 ustawy o komercjalizacji, rolnikom lub rybakom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa. Uprawnienia rolnicy lub rybacy mogą skorzystać z prawa do nabycia akcji nieodpłatnie, o ile w ciągu 3 miesięcy od dnia wpisania spółki do rejestru złożą pisemne oświadczenie o zamiarze nabycia akcji. Niezłożenie oświadczenia w powyższym terminie powoduje utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. Każdemu rolnikowi i rybakowi przysługuje prawo nabycia akcji w równej liczbie. Rolnicy i rybacy mają prawo do nabycia akcji nie więcej niż w dwóch spółkach.

Powyższe uprawnienie pracowników, rolników i rybaków powstaje z dniem zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych (rozdział 1 działu IV ustawy o komercjalizacji) i wygasa z upływem 6 miesięcy od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych (art. 38 ust. 1 i 2 ustawy o komercjalizacji).

^{10/} Stosownie do art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19, Nr 10, poz. 59, Nr 51, poz. 298; z 1991 r. Nr 83, poz. 372, Nr 106, poz. 457, Nr 113, poz. 491; z 1992 r. Nr 21, poz. 84; z 1994 r. Nr 1, poz. 1 oraz z 1996 r. Nr 24, poz. 110)

^{11/} Dz.U. Nr 33, poz. 200.

- 4/ Art. 11 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej¹² stanowił, iż wytwarzanie wyrobów tytoniowych wymaga koncesji. Koncesjonowanie działalności gospodarczej uregulowane zostało w rozdziale 3 ww ustawy, tj. w artykułach od 20 do 23. Udzielanie, odmowa udzielania i cofanie koncesji należy do naczelnego lub centralnego organu administracji państwowej, właściwego ze względu na przedmiot działalności podlegającej koncesjonowaniu (art. 20 ust. 1). Organem właściwym w sprawach koncesji na wytwarzanie wyrobów tytoniowych jest Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. W koncesji zamieszcza się dane objęte wnioskiem. Organ koncesyjny może określić w koncesji podstawowe warunki wykonywania działalności gospodarczej (art. 20 ust. 4).

Organ koncesyjny może odmówić udzielenia koncesji lub ograniczyć zakres i przedmiot działalności gospodarczej w stosunku do wniosku o udzielenie koncesji ze względu na zagrożenie interesu gospodarki narodowej, obronności lub bezpieczeństwa państwa albo zagrożenie bezpieczeństwa lub dóbr osobistych obywateli (art. 20 ust. 5). Odmowa udzielenia koncesji lub ograniczenie zakresu i przedmiotu działalności gospodarczej w stosunku do wniosku o udzielenie koncesji może również nastąpić, gdy wnioskodawca nie daje rękojmi należytego wykonywania działalności gospodarczej lub spełnienia warunków. Koncesję wydaje się na czas nie oznaczony (art. 21 ust. 1). Koncesja może być wydana na czas oznaczony:

- na żądanie ubiegającego się o wydanie koncesji,
- ze względu na zagrożenie interesu gospodarki narodowej, obronności lub bezpieczeństwa państwa albo zagrożenie bezpieczeństwa lub dóbr osobistych obywateli.

Organ koncesyjny jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej w zakresie m.in. zgodności prowadzonej działalności z koncesją oraz ochrony interesów gospodarki narodowej (art. 22 ust. 1).

Zgodnie z art. 22 a ust. 1 organ koncesyjny może cofnąć koncesję albo ograniczyć zakres lub przedmiot działalności gospodarczej określonej w koncesji m.in. jeżeli podmiot nie usunął uchybień w wyznaczonym terminie, jeżeli prowadzona działalność rażąco uchybia określonym w koncesji warunkom wykonywania działalności oraz ze względu na zagrożenie interesu gospodarki narodowej.

¹² / Dz. U. Nr 41, poz. 324; z 1990 r. Nr 26, poz. 149, Nr 34, poz. 198, Nr 86, poz. 504; z 1991 r. Nr 31, poz. 128, Nr 41, poz. 179, Nr 73, poz. 321, Nr 105, poz. 452, Nr 106, poz. 457, Nr 107, poz. 460; z 1993 r. Nr 28, poz. 127, Nr 47, poz. 212, Nr 134, poz. 646; z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 127, poz. 627; z 1995 r. Nr 60, poz. 310, Nr 85, poz. 426, Nr 90, poz. 446, Nr 141, poz. 700, Nr 147, poz. 713; z 1996 r. Nr 41, poz. 177, Nr 45, poz. 199; z 1997 r. Nr 9, poz. 44, Nr 23, poz. 117, Nr 43, poz. 272.

5/ Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw, pracownikowi, z którym został rozwiązany stosunek pracy z przyczyn ekonomicznych lub w związku ze zmianami organizacyjnymi, produkcyjnymi albo technologicznymi, jeżeli powodują one konieczność jednorazowego lub w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące rozwiązania stosunków pracy z grupą pracowników obejmującą co najmniej 10% załogi w zakładach zatrudniających do 1000 pracowników lub co najmniej 100 pracowników w zakładach zatrudniających powyżej 1000 pracowników, przysługuje odprawa pieniężna, w wysokości:

- jednomiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik przepracował łącznie mniej niż 10 lat,
- dwumiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik przepracował łącznie 10 lat, lecz mniej niż 20 lat,
- trzymiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik przepracował łącznie 20 lat i więcej.

Wydatki z tego tytułu pokrywane są ze środków zakładu pracy. Powyższe przepisy stosuje się odpowiednio także w razie rozwiązania stosunku pracy na mocy porozumienia stron (art. 11).

6/ Definicję pojęcia bezrobotny zawiera art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu¹³. Zgodnie z art. 23 ust. 1 ww ustawy bezrobotnemu przysługuje prawo do zasiłku, jeżeli m.in.:

- nie ma dla niego propozycji odpowiedniego zatrudnienia do prac interwencyjnych, robót publicznych lub na utworzone dodatkowe miejsce pracy oraz
- w okresie 18 miesięcy poprzedzających dzień zarejestrowania, łącznie przez okres co najmniej 365 dni, był zatrudniony i osiągał wynagrodzenie w kwocie co najmniej najniższego wynagrodzenia.

Prawo do zasiłku nie przysługuje bezrobotnemu, który:

- odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia, szkolenia, wykonywania prac interwencyjnych lub robót publicznych,
- w okresie 6 miesięcy przed zarejestrowaniem w rejonowym urzędzie pracy rozwiązał stosunek pracy (stosunek służbowy) za wypowiedzeniem albo na mocy porozumienia stron, chyba że porozumienie stron nastąpiło z powodu upadłości, likwidacji pracodawcy lub zmniejszenia zatrudnienia z przyczyn dotyczących pracodawcy,

^{13/} Tekst jednolity Dz.U. z 1997 r. Nr 25, poz. 128.

- w okresie 6 miesięcy przed zarejestrowaniem się w rejonowym urzędzie pracy spowodował rozwiązanie ze swej winy stosunku pracy (stosunku służbowego) bez wypowiedzenia,
- otrzymał jednorazowy ekwiwalent pieniężny za urlop górniczy, będący świadczeniem socjalnym lub jednorazową odprawę zamiast zasiłku socjalnego, przewidziane w układzie zbiorowym pracy dla pracowników zakładów górniczych albo odszkodowanie za skrócenie okresu wypowiedzenia umowy o pracę (art. 27 ust. 1).

2. Ważniejsze decyzje w sprawie przemysłu tytoniowego

- 1992-01-24** Powołanie zarządzeniem Nr 93 Prezesa Rady Ministrów Międzyresortowej Komisji ds. Prywatyzacji i Restrukturyzacji Przemysłu Rolno-spożywczego, pod przewodnictwem Ministra Przekształceń Własnościowych.
- 1992-12-21** Ogłoszenie przez upoważnionych przedstawicieli Ministerstwa Przekształceń Własnościowych i Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej wspólnego stanowiska, w którym wyrażono zgodę na komercjalizację przedsiębiorstw tytoniowych. Ustalono również, że udostępnienie akcji tych przedsiębiorstw odbędzie się po wejściu w życie ustawy o opodatkowaniu wyrobów tytoniowych.
- 1993-02-12** Przyjęcie przez Sejm RP uchwały w sprawie podstawowych Kierunków Prywatyzacji na 1993r. Sejm RP, zalecił Rządowi wprowadzenie w branży tytoniowej, do końca czerwca 1993 r., monopolu państwowego.
- 1993-07-05** Przyjęcie przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów, do akceptującej wiadomości, opracowanych przez Ministra Przekształceń Własnościowych założeń do strategii i zasad prywatyzacji przemysłu tytoniowego, uwzględniających m. in.:
- prywatyzację sektora tytoniowego drogą kapitałową,
 - wsparcie przekształceń własnościowych w przemyśle tytoniowym poprzez wprowadzenie instrumentów fiskalnych polityki państwa (podatki, cła, banderolowanie), mających na celu ograniczenie przemytu papierosów i importu tytoniu,
 - zabezpieczenie interesów pracowników i plantatorów tytoniu poprzez wynegocjowanie z inwestorami strategicznymi odpowiedniego pakietu socjalnego i plantatorskiego,

- zabezpieczenie interesów spółek poprzez zawarcie umów z wiarygodnymi inwestorami zdolnymi do sfinansowania zobowiązań inwestycyjnych..
- 1994-05-24** Przesłanie Prezesowi Rady Ministrów przez Sejmową Komisję Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej dezyderatu Nr 8, w którym Komisja uznała za konieczne rozpoczęcie prywatyzacji branży tytoniowej. (W ocenie Komisji przynajmniej 51% kapitału prywatyzowanych przedsiębiorstw powinno pozostać własnością Skarbu Państwa i innych podmiotów krajowych).
- 1994-05-26** Złożenie przez grupę posłów na ręce Marszałka Sejmu RP, projektu ustawy o Państwowym Monopolu Tytoniowym. Projekt ustawy zakładał administracyjne sterowanie uprawą, zakupem, handlem oraz pośrednio produkcją tytoniu i wyrobów tytoniowych.
- 1994-07-** Rozpoczęcie prac Zespołu Międzyresortowego ds. Prywatyzacji Przemysłu Tytoniowego, działającego w ramach Międzyresortowej Komisji ds. Prywatyzacji i Restrukturyzacji Przemysłu Rolno-spożywczego, którego zadaniem było opracowanie wspólnego stanowiska MPW i MRiGŻ, co do celów i zasad prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych.
- 1994-09-02** Odrzucenie przez Sejm RP poselskiego projektu ustawy o Państwowym Monopolu Tytoniowym.
- 1994-10-28** Przesłanie do KERM, opracowanego przez MPW, projektu strategii i zasad prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych celem wniesienia tego dokumentu pod obrady. (Projekt ten był opiniowany przez UA, MPiH, CUP, MRiGŻ, MPiPS, MWGzZ i MOŚZNiL.)
- 1994-12-30** Przyjęcie przez Sejm RP ustawy budżetowej na 1995 r. (W załączniku Nr 12 do tej ustawy pt. „*Kierunki prywatyzacji majątku państwowego w 1995 r.*” określono m.in., że przedsiębiorstwa przemysłu tytoniowego będą prywatyzowane drogą kapitałową).
- 1995-01-31** Rekomendowanie Radzie Ministrów przez KERM dokumentu pt. „*Cele i zasady prywatyzacji sektora tytoniowego w Polsce*”, przedstawionego przez Ministra Przekształceń Własnościowych.
- 1995-02-22** Wydanie przez Sejmową Komisję Przekształceń Własnościowych pozytywnej opinii o zasadach prywatyzacji branży tytoniowej, przyjętych wcześniej przez KERM. (Komisja podkreśliła negatywne

skutki dotychczasowych opóźnień powodujących obniżenie spodziewanych zysków i korzyści z prywatyzacji).

1995-02-28 Zgłoszenie przez grupę posłów (członków Sejmowej Komisji Przekształceń Własnościowych) do Prezesa Rady Ministrów odrębnego stanowiska do opinii tej Komisji, krytycznie oceniającego metody oraz konsekwencje przyspieszonej prywatyzacji branży tytoniowej.

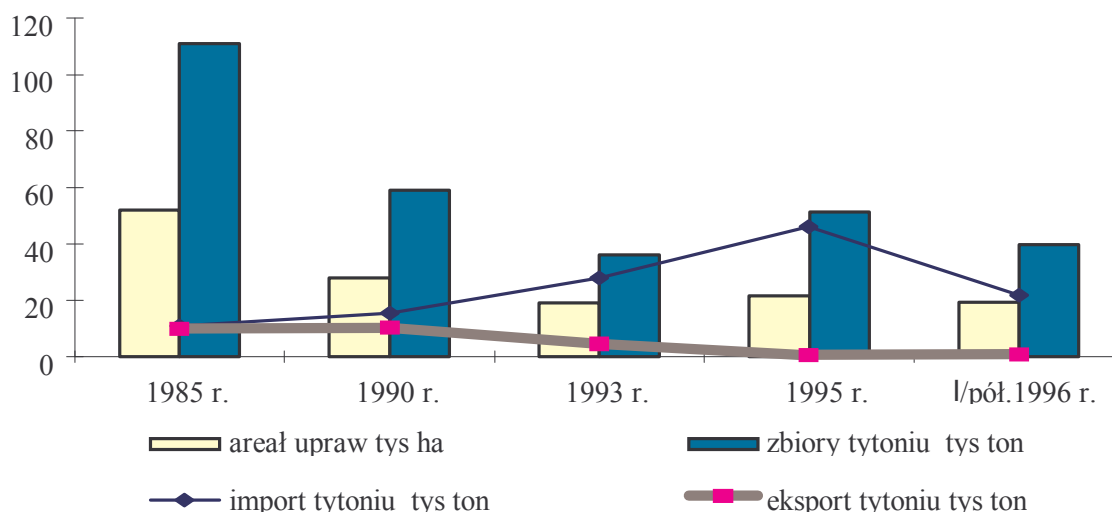
1995-05-12 Zaakceptowanie przez Radę Ministrów dokumentu pt. „*Cele i zasady prywatyzacji przemysłu tytoniowego w Polsce*”.

3. Charakterystyka przemysłu tytoniowego

3.1. Baza surowcowa, areal upraw Krajową bazę surowcową stanowiły uprawy tytoniu prowadzone przez ok 60 tys. plantatorów w 30 województwach. Tytoń krajowy stanowił ok. 40% surowca, zużywanego przez przedsiębiorstwa tytoniowe. Plantacje tytoniu gospodarstw indywidualnych, wraz z zakładami przetwórczymi (fermentowniami tytoniu) zlokalizowane były wokół 5 największych przedsiębiorstw produkcji papierosów, tj. WWT SA w Poznaniu, ZPT w Krakowie SA, ZPT w Radomiu SA, PWT w Augustowie SA i ZT w Lublinie SA.

Począwszy od 1985 r., w tym szczególnie od wprowadzenia w 1989 r. mechanizmów gospodarki rynkowej, następował spadek areалу upraw i zbiorów tytoniu. Spowodowane było to głównie preferowaniem lepszego jakościowo, a przy tym tańszego tytoniu pochodzącego z importu oraz niekorzystnymi dla plantatorów relacjami, pomiędzy cenami tytoniu, a środkami produkcji.

Wielkość areálu upraw i zbioru tytoniu oraz eksport i import tytoniu w wybranych latach 1985-1995 przedstawia poniższy wykres:

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Skarbu Państwa i Prywatyzacji NIK na podstawie materiałów GUS (I pół. 1996 r. zawiera prognozę, określoną na podstawie materiałów z kontrolowanych spółek)

3.2. Rynek podaż-popyt

Przemysł tytoniowy w Polsce tworzyło 7 b. przedsiębiorstw państwowych (poddanych w 1993 r. procesom przekształceń własnościowych), 1 spółka z ograniczoną odpowiedzialnością („Polski Tytoń” Sp. z o.o. w Poddębicach), utworzona 10 stycznia 1991 r. przez b. przedsiębiorstwo państwowe „Polski Tytoń” w Radomiu oraz 6 koncesjonowanych przedsiębiorstw prywatnych, głównie z udziałem kapitału zagranicznego, utworzonych po 1990 r. Wykaz przedsiębiorstw tytoniowych stanowi załącznik Nr 2 do niniejszej informacji.

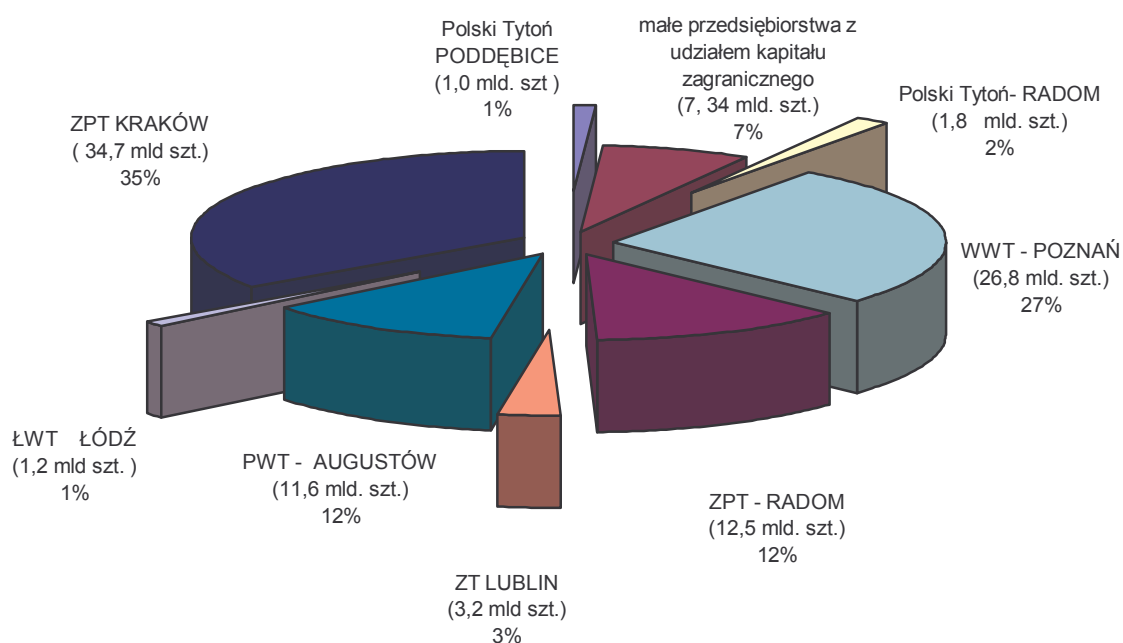
Sieć dystrybucyjną, poza znaczącymi przedsiębiorstwami „Ruch” i „Polski Tytoń”, uzupełniały rozbudowywane własne sieci sprzedaży przedsiębiorstw tytoniowych. Zachodnie firmy tytoniowe wchodzące na polski rynek utworzyły własne przedsiębiorstwa handlowo-dystrybucyjne, zajmujące się dostawami wyrobów tytoniowych do punktów sprzedaży detalicznej na terenie całego kraju.

Przy rocznej chłonności polskiego rynku, szacowanej na 100-115 mld szt. papierosów, **producenci krajowi wraz z firmami z udziałem kapitału zagranicznego dysponowali koncesjami na produkcję ogółem ponad 140 mld szt papierosów oraz promesami koncesji na produkcję 40 mld szt papierosów rocznie, przy czym udzielone koncesje b. przedsiębiorstwom państwowym nie zawierały ograniczeń produkcyjnych, co oznaczało, że wielkość produkcji w tych przedsiębiorstwach mogła wzrastać wraz z rozbudowywanymi zdolnościami produkcyjnymi.**¹⁴ Krajowy rynek uzupełniany był ponadto importem, wynoszącym w 1995 r. 10,3-11,3 mld szt

¹⁴ / Informacja NIK z lutego 1997 r. Nr ewid. 10/97/P96058.

papierosów, w tym importem nielegalnym, szacowanym na 7-8 mld szt¹⁵. W I półroczu 1996 r. legalny import papierosów zmniejszył się do 0,3 mld szt. Eksport papierosów w ww okresach wynosił kolejno 3,2 mld szt i 2,1 mld szt.

Krajowa produkcja papierosów, wynosząca w 1995 r. 101,14 mld szt, w 92,0% skoncentrowana była w b. przedsiębiorstwach państwowych. Udział poszczególnych przedsiębiorstw tytoniowych w krajowej produkcji papierosów w 1995 r. przedstawia poniższy wykres:

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie badań kontroli.

W 1996 r. krajowa produkcja papierosów wyniosła 95,2 mld szt i była niższa w porównaniu z 1995 r. o ok. 5,8%. W ocenie zarządów spółek, spadek produkcji oraz sprzedaży papierosów wynikał ze zmniejszonego popytu na papierosy produkcji krajowej, w tym głównie marek krajowych, m.in. wskutek rosnącego nielegalnego importu tańszych papierosów marek zachodnich¹⁶, a także akcjami społecznymi nad ograniczeniem palenia.¹⁷

^{15/} NIK nie prowadziła badań nielegalnego importu papierosów. Przedstawione wielkości wynikają z ocen tego problemu, dokonanych przez Zarządy kontrolowanych spółek.

^{16/} Np: w ZPT w Krakowie SA i PWT w Augustowie SA, spadek produkcji papierosów marek krajowych na koniec I półrocza 1996 r., w stosunku do wielkości produkcji z 1994 r., wynosił odpowiednio ok. 4,8 mld szt i 1,4 mld szt

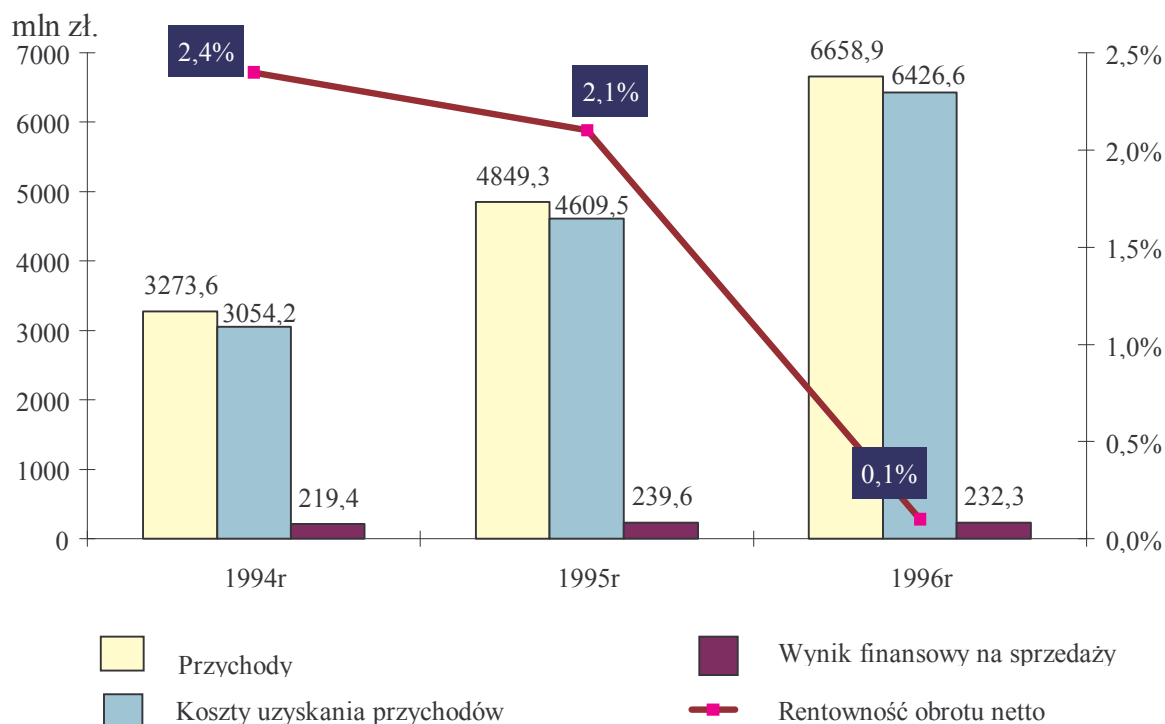
^{17/} Według prof. Witolda Zatońskiego Prezesa Fundacji „Promocja zdrowia”, od 1992 r. nastąpił spadek liczby palaczy o ok. 1,5 mln osób, w tym w 1996 r. porzuciło palenie ok. 400 tys osób, tj. ok. 2,9 % palących („Życie Warszawy” z dnia 29-31 marca 1997 r.).

W I półroczu 1996 r. szczególnie niską dynamikę tempa produkcji wykazywały przedsiębiorstwa nie sprywatyzowane. W porównaniu z wykonaniem w 1995 r., produkcja ŁWP SA w Łodzi stanowiła tylko 30% zaawansowania, a Polskiego Tytoniu w Radomiu 32%. Mniejszy relatywnie spadek produkcji odnotowały przedsiębiorstwa sprywatyzowane, w których produkcja w I półroczu 1996 r. w stosunku do 1995 r. wynosiła:

- w Przedsiębiorstwie Wyróbów Tytoniowych w Augustowie SA (PWT w Augustowie SA) 47,4%,
- w Wytwórni Wyróbów Tytoniowych SA w Poznaniu (WWT SA w Poznaniu) 46,6%,
- w Zakładach Przemysłu Tytoniowego w Radomiu SA (ZPT w Radomiu SA) 43%,
- w Zakładach Przemysłu Tytoniowego w Krakowie SA (ZPT w Krakowie SA) 41%.

3.3. Sytuacja ekonomiczna przemysłu tytoniowego

Wzrostowi wartości przychodów ze sprzedaży papierosów ogółem 11 przedsiębiorstw tytoniowych (prywatnych i państwowych) w latach 1994-1996, towarzyszył spadek rentowności tej sprzedaży¹⁸. Sytuację tę obrazuje poniższy wykres:

Źródło: Opracowania własne NIK na podstawie Rocznika Statystycznego GUS z 1994 r. i 1995 r. oraz Biuletynu Statystycznego GUS Nr 2/97

¹⁸ / Roczniki GUS obejmują badaniami tylko przedsiębiorstwa zatrudniające ponad 50 pracowników.

W porównaniu z ogólną efektywnością funkcjonowania przedsiębiorstw (państwowych i prywatnych), **działalność przedsiębiorstw tytoniowych stanowiła znaczące źródło przychodów budżetu państwa i podstawowe źródło dochodów dla ok. 70 tys rodzin bezpośrednio z nimi związanych.**

- Udział przemysłu tytoniowego w przychodach budżetu państwa w latach 1994-1996 stanowił średnio ok. 3%. Przychody budżetu państwa z przedsiębiorstw tytoniowych, pochodzące w ponad 97% z akcyzy i podatku VAT, miały tendencje wzrostowe. Podatek akcyzowy od krajowych wyrobów tytoniowych w 1994 r. wynosił 1531,6 mln zł (17% akcyzy ogółem; w 1995 r. 2672 mln zł (24,8% akcyzy ogółem) i w 1996 r. 3812 mln zł (28% akcyzy ogółem).
- Przedsiębiorstwa tytoniowe utrzymujące w latach 1994- 1996 zatrudnienie na poziomie około 12 tys pracowników, tj. 0,2 % ilości zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw i dysponujące środkami trwałymi w wysokości 0,15% wartości środków trwałych sektora przedsiębiorstw , osiągały 1,2% wartości poziomu sprzedaży całego sektora, uzyskując 5-6 krotnie wyższą wartość sprzedaży na 1 zatrudnionego od średniej osiąganey w sektorze,
- Przeciętne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach tytoniowych wynosiło w latach 1994-1996 odpowiednio: 718 zł, 918 zł i 1.761 zł i corocznie relatywnie wzrastało z 1,25 do 1,65 w stosunku do średniego wynagrodzenia w przedsiębiorstwach ogółem.
- Na koniec 1996 r. tylko 6 spośród 11 przedsiębiorstw tytoniowych (54,5%) prowadziło działalność z zyskiem, podczas gdy w sektorze przedsiębiorstw działalność z zyskiem prowadziło 66,7%,
- W latach 1993-1996 w przedsiębiorstwach tytoniowych systematycznie wzrastał poziom kosztów uzyskiwania przychodów: z 91% w 1993 r. do 96,5% w 1996 r. W okresie tym rentowność obrotu netto (wynik finansowy netto do wartości przychodów z całokształtu działalności) zmniejszyła się z 3,2% do 0,1%, a uzyskane wskaźniki rentowności były niższe o około 2 pkt. procentowe od uzyskiwanych przez sektor przedsiębiorstw.

Zysk netto wypracowany przez przedsiębiorstwa tytoniowe w latach 1993-1996, w kwocie wynoszącej odpowiednio: 43,7 mln zł; 77,9 mln zł; 102,9 mln zł i 8,7mln zł **nie zapewniał dostatecznych źródeł finansowania potrzeb inwestycyjnych, określonych na lata 1995-2000** w wysokości 1082 mln zł (średnio rocznie 180,1 mln zł, w cenach z 1994 r.)^{19/}. Oznacza to, iż dla osiągnięcia konkurencyjności rynkowej, program inwestycyjny może być zrealizowany pod warunkiem dopływu kapitału z zewnątrz.

^{19/} Według Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej który, na zlecenie Ministra Przekształceń Własnościowych, wykonał w 1994 r. analizę ekonomiczną potrzeb inwestycyjnych dla przedsiębiorstw tytoniowych.

Poza czynnikami, wymienionymi w pkt. 3.2 niniejszej informacji, wpływ na pogorszenie wyników ekonomicznych przedsiębiorstw tytoniowych miało również zwiększające się obciążenie przychodów przedsiębiorstw podatkiem akcyzowym. Udział tego podatku w przychodach ze sprzedaży wyrobów i usług wzrósł z ok. 53,3% w 1994 r. do ok. 64,6% w I półroczu 1996 r. Obciążenie tych przychodów łącznie, podatkiem akcyzowym i Vat, wzrosło ww okresie z ok. 68% do ok. 80%. Począwszy od lipca 1993 r. do kwietnia 1996 r. stawki akcyzy podwyższane były 8 razy. W wyniku kolejnych podwyżek, akcyza wzrosła: na papierosach King Size o 293,3 %; na papierosach do 80 mm (Klubowe, Caro) o 370,3% oraz na papierosach bez filtra (Popularne) o 403,8%. Wyniki ekonomiczne 8 kontrolowanych spółek w latach 1993-1996 (I półrocze) przedstawia poniższa tabela:

wartość w mln zł.

Wyszczególnienie	1993 r.	1994 r.	1995 r.	I pół. 1996 r.
1. Przychody	2320,4	3004,9	4752,8	2731,1
2. Koszty uzyskania przychodów	2154,2	2826,2	4577,3	2660,0
3. Zysk netto	85,8	101,4	82,3	38,3
4. Poziom kosztów (%)	92,8	94,0	96,3	97,4
5. Rentowność obrotu netto*(%)	3,7	3,4	1,7	1,4
6. Stopa zysku netto** (%)	10,2	9,38	5,71	2,1

* Rentowność obrotu netto określa procentowy stosunek zysku netto do przychodów z całokształtu działalności.

** Stopę zysku netto określa procentowy stosunek zysku netto do aktywów przedsiębiorstwa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

Wyniki poszczególnych spółek zawiera Załącznik nr 3

Sprywatyzowane spółki tytoniowe, zwłaszcza przy udziale inwestorów zagranicznych, tj. ZPT w Krakowie SA, WWT SA w Poznaniu, ZPT w Radomiu SA i PWT w Augustowie SA, osiągały w analizowanym okresie relatywnie lepsze wyniki niż podmioty państwowe (ŁWP SA w Łodzi, „Polski Tytoń” SA w Radomiu i ZT w Lublinie SA).

- ZPT w Krakowie SA (przekształcona w jsSP 1 kwietnia 1994 r., sprywatyzowana 30 stycznia 1996 r.), dysponując zdolnością produkcyjną 41 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 34,7 mld szt., zatrudniając ok. 4.000 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrósł odpowiednio z 89% do 95,2%. W tym czasie rentowność netto zmniejszyła się z 5,3% (zysk netto 49,2 mln zł) do 2,6% (25,6 mln zł). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 1.317,2 mln zł, w tym 1.191,8 mln zł z tytułu akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r sprywatyzowana spółka odprowadziła do budżetu państwa 812,6 mln zł, w tym 792,8 mln zł z tytułu akcyzy i VAT.

- WWT SA w Poznaniu (przekształcona w jsSP 16 września 1993 r., sprywatyzowana 1 lutego 1996 r.), dysponując zdolnością produkcyjną 30,8 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 26,8 mld szt., zatrudniając ok. 2450 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrósł odpowiednio z 93,7 % do 96,0%. W tym czasie rentowność netto zmniejszyła się z 3,3% (21,3 mln zł) do 2,2% (16,9 mln zł). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 954,4 mln zł, w tym 936,2 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. sprywatyzowana spółka odprowadziła do budżetu państwa 623,7 mln zł, w tym 607,7 mln zł z tytułu akcyzy i VAT.
- ZPT w Radomiu SA (przekształcona w jsSP 2 sierpnia 1994 r., sprywatyzowana 22 grudnia 1995 r.), dysponując zdolnością produkcyjną 15,8 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 12,5 mld szt., zatrudniając ok. 2140 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrósł odpowiednio z 96,8 % do 99,6%. W tym czasie rentowność netto zmniejszyła się z 1,4% (3,4 mln zł) do 0,4% (1,3 mln zł). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 410,6 mln zł, w tym 400,9 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. sprywatyzowana spółka odprowadziła do budżetu państwa 267 mln zł, w całości z tytułu akcyzy i VAT.
- PWT w Augustowie SA (przekształcona w jsSP 23 sierpnia 1993 r., sprywatyzowana 20 listopada 1995 r.), dysponując zdolnością produkcyjną ok. 12 mld szt. papierosów rocznie (5,3 mld szt. własnych marek i ok. 6,5 mld szt. marek BATIG), w 1995 r. wyprodukowała 11,6 mld szt. papierosów (5 mld szt. własnych marek i 6,5 mld szt. marek BATIG), zatrudniając ok. 1.110 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrósł odpowiednio z 92,9 % do 100,7%. W tym czasie rentowność netto zmniejszała się z 3,9% (3,1 mln zł) i na koniec I półrocza 1996 r. Spółka poniosła straty w kwocie 2,5 mln zł (-7%). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 422,5 mln zł, w tym 407,4 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. sprywatyzowana spółka odprowadziła do budżetu Państwa 263,4 mln zł, w całości z tytułu akcyzy i VAT.
- ŁWP SA w Łodzi (przekształcona w jsSP 27 października 1993 r., sprywatyzowana 30 września 1996 r.) dysponując zdolnością produkcyjną ok. 1,5 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 1,2 mld szt., zatrudniając ok. 180 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrastał odpowiednio z 98,8% w 1993 r. do 111,4% w I półroczu 1996 r. W tym czasie straty netto zwiększyły się z 12 tys. zł (0,3 %) do 2,0 mln zł (11,4%). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 38,6 mln zł, w tym 38,5 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. spółka odprowadziła do budżetu państwa 17,5 mln zł, w całości z tytułu akcyzy i VAT.

- „Polski Tytoń” SA w Radomiu (przekształcona w jsSP 19 kwietnia 1996 r.), dysponując zdolnością produkcyjną ok. 2,3 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 1,8 mld szt., zatrudniając ok. 735 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrastał odpowiednio z 96,9 % do 100,6%. Jeszcze w 1993 r. Spółka zamknęła działalność zyskiem w kwocie 3,5 mln zł (1,3 %), natomiast w I półroczu 1996 r. poniosła stratę w kwocie 1,1 mln zł (0,6%). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 56,6 mln zł, w tym 53,7 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. spółka odprowadziła do budżetu państwa 23,1 mln zł, w tym 22,2 mln zł z tytułu akcyzy i VAT.
- ZT w Lublinie SA (przekształcona w jsSP 20 września 1995 r.), dysponując zdolnością produkcyjną ok. 6,1 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 3,2 mld szt., zatrudniając ok. 720 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskania przychodów wzrastał odpowiednio z 93,7% do 100,1%. Rentowność netto zmniejszała się z dodatniej, na poziomie 4,3% w 1993 r. do ujemnej w I połowie 1996 r. na poziomie 0,13 % (170 tys. zł). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 157,6 mln zł, w tym 155,9 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. spółka odprowadziła do budżetu państwa 98,9 mln zł, w całości z tytułu akcyzy i VAT.
- „Polski Tytoń” Sp. z o.o. w Poddębicach (utworzona na wytwórczej bazie majątkowej Polskiego Tytoniu z Radomia 10 stycznia 1991 r.), dysponując zdolnością produkcyjną ok. 2,5 mld szt. papierosów rocznie, w 1995 r. wyprodukowała 1,01 mld szt., zatrudniając ok. 330 pracowników. W latach 1993-1996 (I półrocze), poziom kosztów uzyskiwania przychodów wzrastał odpowiednio z 94,2% do 99%. Rentowność netto zmniejszała się z dodatniej, na poziomie 3,3% do ujemnej w I połowie 1996 r. na poziomie 0,63 % (0,3 mln zł). W 1995 r. Spółka odprowadziła do budżetu państwa 30,8 mln zł, w tym 30,8 mln zł w postaci akcyzy i VAT. W I półroczu 1996 r. spółka odprowadziła do budżetu Państwa 39,3 mln zł, w tym 39,1 mln zł z tytułu akcyzy i VAT.

W 1995 r. sprywatyzowane w końcu 1995 r. i na początku 1996 r. spółki PWT w Augustowie SA, ZPT w Radomiu SA, ZPT w Krakowie SA i WWT SA w Poznaniu odprowadziły łącznie do budżetu państwa 3104,7 mln zł, w tym z tytułu akcyzy i VAT 2936,3 mln zł. Te same podmioty w I półroczu 1996 r. odprowadziły łącznie z ww tytułów odpowiednio: 1966,7 mln zł i 1930,9 mln zł.

4. Przygotowanie przedsiębiorstw tytoniowych do prywatyzacji

W dniu 6 lipca 1991 r., w wyniku wstępnych uzgodnień z Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (będącym organem założycielskim dla przedsiębiorstw tytoniowych), Minister Przekształceń Własnościowych (ustawowo odpowiedzialny za przekształcenia własnościowe w przemyśle) podjął działania nad opracowaniem strategii przekształceń własnościowych przemysłu tytoniowego.

Dopiero ponad rok później, tj. 21 grudnia 1992 r. upoważnieni przedstawiciele Ministrów: Przekształceń Własnościowych oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, wspólnym stanowiskiem, wyrazili zgodę na przekształcenie przedsiębiorstw tytoniowych w jsSP w trybie art. 5 ustawy o p.p.p.

Zarówno Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej jak i Ministerstwo Przekształceń Własnościowych, pomimo tych uzgodnień, nie współdziałały na rzecz przyspieszenia przekształcania przedsiębiorstw tytoniowych w jsSP. Podejmowane przez organy poszczególnych przedsiębiorstw tytoniowych (już w 1990 r.) przygotowania do przekształceń własnościowych nie znajdowały należytego wsparcia ze strony obu ministerstw w zakresie pomocy prawnej, organizacyjnej i merytoryczno-szkoleniowej, dotyczącej procesów przekształceniowych. Opieszale prowadzenie komercjalizacji było, zdaniem NIK, jednym z powodów rezygnacji firmy House of Prince, z udziału w prywatyzacji ŁWP w Łodzi oraz firmy Rothmans of Pall Mall w przypadku ZT w Lublinie.

Wszystkie przedsiębiorstwa tytoniowe, skomercjalizowane w okresie od sierpnia 1993 r. do kwietnia 1996 r., posiadały akceptację pracowników dla tych procesów i były właściwie do nich przygotowane pod względem prawnym i organizacyjnym (posiadały m.in. uregulowany stan prawny nieruchomości). Poza dwoma przypadkami, o nieznaczej skali, do majątku przedsiębiorstw nie wnoszone były roszczenia osób trzecich.

- PWT w Augustowie SA złożyła w grudniu 1991 r., za pośrednictwem Delegatury MPW w Białymstoku, wniosek o przekształcenie Przedsiębiorstwa w jsSP. Wniosek nie zawierał opinii organu antymonopolowego (pozytywną opinię uzyskano 7 lutego 1992 r.) i opinii Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, jako organu założycielskiego. W czerwcu 1992 r. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej poinformowało Przedsiębiorstwo, iż „...do czasu wypracowania jednolitej strategii dla całej branży nie mogą być podejmowane żadne decyzje w odniesieniu do poszczególnych przedsiębiorstw...”. Dopiero w dniu 23 sierpnia 1993 r., tj. po ok. 20 miesiącach od złożenia pierwszego wniosku, Minister Przekształceń

Własnościowych dokonał przekształcenia Przedsiębiorstwa w jsSP. Spółka została wpisana do rejestru handlowego 1 września 1993 r.

Stan prawny majątku wskazywał, iż Spółka posiada prawo własności do 3,2% nieruchomości gruntowych, a do pozostałych prawo wieczystego użytkowania. Dla 100% nieruchomości założono księgi wieczyste.

W momencie przekształcenia w jsSP, fundusz założycielski przedsiębiorstwa stanowił 3,56% (tj. 620,7 tys zł) funduszy własnych. Pozostałą część, tj. 16.813,2 tys zł stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki stanowił 60,15% (10488,0 tys zł) kapitałów własnych.

- Rada Pracownicza ZPT w Radomiu SA podjęła w lipcu 1993 r. decyzję o przekształceniu Przedsiębiorstwa w jsSP. W dniu 2 sierpnia 1994 r. Minister Przekształceń Własnościowych, na podstawie złożonego 18 marca 1994 r. wniosku przez Dyrektora i Radę Pracowniczą, dokonał przekształcenia Przedsiębiorstwa w jsSP. Spółka została wpisana do rejestru handlowego 1 września 1994 r.

Status prawny nieruchomości będących we władaniu Przedsiębiorstwa, pomimo niepełnego uregulowania, nie stanowił przeszkód zarówno w procesie jego komercjalizacji jak i prywatyzacji. Księgi wieczyste założono dla 99,6 % spośród ok. 82,5 ha użytkowanych nieruchomości gruntowych. Dla jednej nieruchomości, położonej na gruncie o pow. 0,4 ha, brak było dokumentów dotyczących praw własności. W odniesieniu do nieruchomości o pow. 6,3 ha, stanowiącej główny teren Zakładów w Radomiu przy ul. Tytoniowej, Zarząd Spółki, pomimo podejmowanych działań, nie doprowadził do zniesienia wpisu hipoteki obciążającej tę nieruchomość. Hipoteka ta stanowiła zabezpieczenie pożyczki w kwocie 400 mln lirów, zaciągniętej w latach 1924-1933 przez Państwowy Monopol Tytoniowy, którego m.in. ZPT w Radomiu SA są następcą prawnym.

Zarząd Spółki nie podjął stosownych działań w sprawach: dalszego użytkowania nieruchomości gruntowych w Skroniowie (Ośrodek Doświadczalny), którego właścicielem jest Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, a także zgłoszonych roszczeń reprivatyzacyjnych do ok. 0,3 ha gruntów w Chorsznicy oraz obiektów produkcyjnych Spółki w Tomaszowie Lubelskim, zlokalizowanych na gruntach będących w użytkowaniu wieczystym Zakładów „WISTOM”.

W momencie przekształcenia w jsSP, fundusz założycielski przedsiębiorstwa stanowił 1,6%, (1.106,5 tys zł) funduszy własnych, natomiast pozostałą część, tj. 67.091,6 tys zł, stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki ustanowiono na poziomie 39,94% (272.408,0 tys zł) kapitałów własnych.

- Organy WWT w Poznaniu podjęły już w grudniu 1990 r. przygotowania do prywatyzacji Przedsiębiorstwa, wydzielając 2,5 mln zł na fundusz prywatyzacyjny. W dniu 16 września 1993 r. Minister Przekształceń Własnościowych dokonał przekształcenia przedsiębiorstwa w jsSP na

podstawie wniosku, złożonego 28 czerwca 1993 r. przez Dyrektora i Radę Pracowniczą. Spółka została wpisana do rejestru handlowego 30 grudnia 1993 r.

W dyspozycji Spółki znajdowały się nieruchomości gruntowe o pow. 33,96 ha, z których 37,2% było jej własnością, a do pozostałych posiadała prawo wieczystego użytkowania. Księgi wieczyste założono dla 99,9% nieruchomości.

W momencie przekształcenia WWT w Poznaniu w jsSP, fundusz założycielski przedsiębiorstwa stanowił 9,98% (450,7 tys. zł) funduszy własnych. Pozostałą część, tj. 44.687,5 tys. zł stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki ustanowiono na poziomie 75,025% (33.865,0 tys zł) kapitałów własnych.

- W dniu 27 października 1993 r. Minister Przekształceń Własnościowych dokonał, na podstawie wniosku, złożonego 29 lipca 1993 r. przez Dyrektora i Radę Pracowniczą ZPT w Krakowie SA, przekształcenia tego Przedsiębiorstwa w jsSP. Spółka została wpisana do rejestru handlowego 1 kwietnia 1994 r.

W czasie kontroli, Spółka nie posiadała w pełni uregulowanego stanu prawnego nieruchomości. Z ok. 98 ha, zlokalizowanych na 120 działkach w 24 miejscowościach, 0,89% (0,86 ha) gruntów było własnością Spółki, 68,66% (67,07 ha) było w jej wieczystym użytkowaniu, do 0,1 ha zgłoszono roszczenia, stan prawny pozostałych 30% nieruchomości nie był uregulowany. Dla 69,10% nieruchomości założone zostały księgi wieczyste.

W momencie przekształcenia w jsSP, fundusz założycielski Przedsiębiorstwa stanowił 1,17% (tj. 1.890 tys. zł) funduszy własnych. Pozostałą część, tj. 159.228 tys. zł stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki określono na poziomie 48,89% (78.780 tys. zł) kapitałów własnych.

- Przygotowanie do przekształceń własnościowych ŁWP w Łodzi rozpoczęto w 1991 r. Dyrektor Przedsiębiorstwa wystąpił w październiku 1991 r. do Ministra Przekształceń Własnościowych, po uzyskaniu akceptacji Rady Pracowniczej, o przekształcenie Przedsiębiorstwa w jsSP. W latach 1991-1992 Minister nie podjął decyzji w sprawie przekształcania ŁWP. W kwietniu i w lipcu 1993 r. Dyrektor i Rada Pracownicza Przedsiębiorstwa ponowiły wniosek do Ministra Przekształceń Własnościowych podkreślając, iż dalszy brak decyzji o prywatyzacji doprowadzi w niedługim czasie do upadłości bądź likwidacji Przedsiębiorstwa. Potrzebę prywatyzacji motywowano również zainteresowaniem prywatyzacją ŁWP ze strony House of Prince. Dopiero w dniu 27 października 1993 r. Minister Przekształceń Własnościowych na podstawie kolejnego wniosku Dyrektora i Rady Pracowniczej, złożonego 2 sierpnia 1993 r., dokonał przekształcenia Przedsiębiorstwa w jsSP. Spółka została wpisana do rejestru handlowego 31 grudnia 1993 r.

W wyniku toczącego się ponad 3 lata postępowania, Zarząd Spółki doprowadził w 1994 r. do pełnego uregulowania stanu prawnego nieruchomości. Spółka posiada prawo wieczystego użytkowania do wszystkich nieruchomości gruntowych o powierzchni ponad 2,9 ha oraz prawo własności do budynków i budowli. Dla 100% nieruchomości założone zostały księgi wieczyste.

W momencie przekształcenia ŁWP w Łodzi w jsSP, fundusz założycielski przedsiębiorstwa stanowił 1,38% (111,3 tys. zł) funduszy własnych. Pozostałą część, tj. 7.931,7 tys. zł stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki ustanowiono na poziomie 76,1% (6.120 tys. zł) kapitałów własnych.

- W dniu 19 kwietnia 1996 r. Minister Przekształceń Własnościowych dokonał przekształcenia w jsSP Przedsiębiorstwa „Polski Tytoń” w Radomiu, na podstawie wniosku, złożonego w dniu 28 grudnia 1995 r. przez Dyrektora i Radę Pracowniczą. Spółka została wpisana do rejestru handlowego 30 kwietnia 1996 r.

Przedsiębiorstwo podjęło przygotowania do przekształceń własnościowych w drugiej połowie 1992 r. Długi okres procesu komercjalizacji Przedsiębiorstwa, Zarząd Spółki tłumaczył głównie brakiem jednoznacznej koncepcji na szczeblu rządowym dotyczącej prywatyzacji, czy też monopolizacji przemysłu tytoniowego. Informację o zajętych przez Rząd stanowisku w tej sprawie, Przedsiębiorstwo otrzymało dopiero we wrześniu 1994 r.

W czasie kontroli, Spółka posiadała prawo własności do budynków i budowli oraz prawo wieczystego użytkowania do 29 z 30 nieruchomości gruntowych, położonych na terenie całego kraju. Dla 100% nieruchomości założone zostały księgi wieczyste.

W momencie przekształcenia Przedsiębiorstwa „Polski Tytoń” w Radomiu w jsSP, fundusz założycielski przedsiębiorstwa stanowił 1,66% (2.080 tys. zł) funduszy własnych. Pozostałą część, tj. 119.358 tys. zł, stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki określono na poziomie 73,4% (91.300 tys. zł) kapitałów własnych.

- Proces przygotowań do przekształceń własnościowych ZT w Lublinie rozpoczął się w 1993 r. W dniu 30 września 1993 r., w ramach restrukturyzacji finansowej, jako jednego z działań przygotowawczych do prywatyzacji, ZT w Lublinie złożyły wniosek do Banku Gospodarki Żywnościowej o wszczęcie i przeprowadzenie bankowego postępowania ugodowego. W dniu 30 listopada 1993 r. złożono do Ministra Przekształceń Własnościowych wniosek o przekształcenie przedsiębiorstwa w jsSP. W dniu 20 czerwca 1994 r. Rada Pracownicza podjęła kolejną uchwałę o przekształceniu Zakładów w jsSP. Minister Przekształceń Własnościowych dokonał przekształcenia Przedsiębiorstwa w dniu 20 września 1995 r., a Spółka została wpisana do rejestru handlowego 2 października 1995 r.

We władaniu Spółki znajdowało się ponad 39,6 ha, z których 2,7% stanowiło jej własność, a 97,3% pozostawało w wieczystym użytkowaniu. Księgi wieczyste założono dla 72,6% nieruchomości. Nie założono ksiąg wieczystych dla nieruchomości o pow. ponad 10,3 ha, składających się z 6 odrębnych działek zlokalizowanych w Zamościu.

W momencie przekształcenia ZT w Lublinie w jsSP, fundusz założycielski przedsiębiorstwa stanowił 6% (2.322 tys. zł) funduszy własnych. Pozostałą część, tj. 36.131 tys. zł stanowiły fundusze wypracowane przez Przedsiębiorstwo. Kapitał akcyjny Spółki stanowił 75% (28.840 tys. zł) kapitałów własnych.

5. Działania na rzecz zmian własnościowych w przemyśle tytoniowym

Do 1994 r. brak było jednoznacznego stanowiska Rządu RP, co do usytuowania przemysłu tytoniowego w gospodarce. W Ministerstwie Przekształceń Własnościowych oraz w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, poczynając od 1991 r. prowadzone były prace nad dwiema koncepcjami restrukturyzacji i przekształceń własnościowych przemysłu tytoniowego. Alternatywnym rozwiązaniem wobec przeprowadzenia przekształceń własnościowych poszczególnych przedsiębiorstw w trybie postanowień ustawy o p.p.p., było scentralizowanie sektora, poprzez utworzenie „Państwowego Monopolu Tytoniowego”, określającego politykę państwa wobec sektora. W tym celu zamierzano utworzyć jednoosobową spółkę Skarbu Państwa „Polski Tytoń” i dopiero na tej podstawie podjąć decyzję o prywatyzacji.

Działania natomiast Ministra Przekształceń Własnościowych, podejmowane od 1991 r., nakierowane były na funkcjonowanie przedsiębiorstw tytoniowych, sprywatyzowanych przy udziale inwestorów zagranicznych. W przypadku realizacji tej koncepcji, zakładano uzyskanie dochodów Skarbu Państwa, ze sprzedaży akcji przedsiębiorstw tytoniowych, rzędu 400-600 mln dolarów USA i sfinansowanie przez inwestorów strategicznych inwestycji w spółkach rzędu 400 mln dolarów USA. Interesy Skarbu Państwa (m.in. rozwój upraw tytoniu, bieżące dochody) miały być zapewnione poprzez system koncesji, zobowiązań umownych oraz narzędzia fiskalne stosowane wobec podmiotów gospodarczych, niezależnie od ich formy własności.

- Uchwałą z dnia 12 lutego 1993 r. w sprawie podstawowych Kierunków Prywatyzacji na 1993 r. Sejm RP, z inicjatywy grupy posłów, zalecił

Rządowi wprowadzenie do końca czerwca 1993 r. w branży tytoniowej monopolu państwowego.

- W dniu 26 maja 1994 r. grupa posłów złożyła na ręce Marszałka Sejmu RP projekt ustawy o Państwowym Monopolu Tytoniowym. Ustawa w projektowanym kształcie wprowadzała administracyjne sterowanie uprawą, zakupem, handlem oraz pośrednio produkcją tytoniu i wyrobów tytoniowych. Reprezentantem Skarbu Państwa w Państwowym Monopolu Tytoniowym ustanowiony miał być Minister Finansów, realizujący swoje zadania poprzez Biuro Państwowego Monopolu Tytoniowego, w zakresie udzielania koncesji i kontroli ich realizacji, a także rejestracji danych o wielkości produkcji i obrotu tytoniem oraz wyrobami tytoniowymi. W ocenie Rządu, powołanie Państwowego Monopolu Tytoniowego nie znajdowało uzasadnienia, a utworzenie holdingu tytoniowego stanowiło element centralizacji działalności gospodarczej w zakresie planowania i rozdzielnictwa, a tym samym odebrania przedsiębiorstwom tytoniowym samodzielności w działalności gospodarczej.
- Na posiedzeniu w dniach 31 sierpnia - 2 września 1994 r. Sejm odrzucił poselski projekt ustawy o Państwowym Monopolu Tytoniowym.
- W dniu 30 grudnia 1994 r. Sejm RP przyjął ustawę budżetową na 1995 r. W załączniku Nr 12 do tej ustawy pt. *„Kierunki prywatyzacji majątku państwowego w 1995 r.”* określono m.in., że przedsiębiorstwa przemysłu tytoniowego będą prywatyzowane drogą kapitałową.

W ocenie NIK, prezentowanie różniących się koncepcji opóźniło procesy prywatyzacyjne co najmniej o dwa lata. Skutki tych opóźnień dotknęły zwłaszcza: ZT w Lublinie i „Polski Tytoń” w Radomiu. Brak spójnej koncepcji powodował, że wielkie koncerny tytoniowe, poszukując dróg wejścia na polski rynek, występowały o koncesje (i uzyskiwały je), w celu budowy nowych zakładów produkcyjnych, bądź wprowadzały (na zasadach współpracy) na polski rynek papierosy własnych marek, produkowane przez b. przedsiębiorstwa państwowe.

Podział polskiego rynku tytoniowego pomiędzy polskich producentów oraz producentów z udziałem kapitału zagranicznego nastąpił jeszcze przed podjęciem procesów prywatyzacyjnych przedsiębiorstw tytoniowych. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej udzielił bowiem po 1991 r. koncesji 6 firmom z udziałem kapitału zagranicznego na produkcję ponad 40 mld szt papierosów rocznie (wg stanu na 30 czerwca 1996 r.), natomiast 2 firmy otrzymały promesy koncesji na produkcję 40 mld szt papierosów rocznie. Dane w tym zakresie przedstawia poniższe zestawienie:

mld szt

Nazwa Firmy	Wielkość koncesji
I. Udzielone koncesje razem	40,1
z tego:	
1. House of Prince Poland - Myślenice	5,5
2. R.J. Reynolds - Piaseczno	12,0
3. Alexander Field Cigarette Polcompany - Warszawa	1,0
4. Apina - Zielona Góra	8,0
5. Machines Cigarettes Tabacco - Starachowice	5,0
6. Euro-Tabacs-Jeziorko (gm. Piątnica)	8,6
II. Promesy koncesji razem	40,0
z tego: (data ważności promesy)	
1. Hentrex Investment LTD Poland-Warszawa (1996-09-01)	10,0
2. R.J Reynolds - Piaseczno (1997-12-31)	30,0

Wielkości produkcji, określane w koncesjach dla nowopowstałych firm z kapitałem zagranicznym, przewyższające (kilkakrotnie) posiadane zdolności produkcyjne przez te firmy, miały dla nich charakter strategiczny, lokujący je w sposób trwały na polskim rynku. Firmy te, posiadając koncesje, stawały się atrakcyjnym partnerem dla potencjalnych inwestorów zagranicznych, dysponujących kapitałem.

Niewielkie (ok. 18%) wykorzystywanie przez ww. firmy limitów koncesyjnych stworzyło, w ocenie NIK, konkurencyjny dla b. przedsiębiorstw państwowych segment rynku dla inwestycji kapitałowych.

Zdaniem NIK, **udzielanie przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej koncesji w trakcie prowadzenia przez Ministra Przekształceń Własnościowych procesów prywatyzacyjnych przedsiębiorstw państwowych wskazywało na brak koordynacji działań pomiędzy tymi organami.** Zmniejszało atrakcyjność inwestowania kapitałowego przy prywatyzacji spółek słabszych ekonomicznie, tj. ŁWP SA w Łodzi, ZT w Lublinie SA i „Polski Tytoń” SA w Radomiu. W konsekwencji, firmy zagraniczne, współpracujące z tymi spółkami, przeniosły swoje zainteresowania do innych podmiotów gospodarczych.

- Współpraca ŁWP w Łodzi, przekształconej w 1993 r. w jsSP, z duńską firmą „House of Prince” rozpoczęła się w 1992 r. W latach 1993-1995 produkowane marki papierosów tej firmy i współpraca kooperacyjno-handlowa, także z utworzoną przez nią na terenie Polski spółką (działającą pod firmami: „Prince Poland”, „House of Prince Poland” oraz „ST Poland”), miała decydujący wpływ na wyniki i sytuację ekonomiczną ŁWP SA.

W drugiej połowie 1995 r., firma „House of Prince” kierowała do Spółki pisma zmierzające do rozwiązania obowiązujących umów. W dniu 26 lipca 1995 r. „House of Prince” jednostronnie i bez wypowiedzenia rozwiązała umowy z ŁWP SA. W dniu 13 września 1995 r. Spółka zwróciła firmie „House of Prince” dzierżawione maszyny.

Na początku 1995 r. „House of Prince” objęła, za zgodą Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, większościowy pakiet akcji w spółce akcyjnej „Alliance International” w Jaworniku k/Myślenic - posiadającej koncesję na produkcję 5,5 mld szt papierosów rocznie. Na podstawie podpisanej umowy inwestycyjnej i umowy o współpracy, „House of Prince” przeniosła do „Alliance International” produkcję papierosów, uprzednio wytwarzanych w ŁWP SA.

W styczniu 1995 r. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej udzielił zgody na objęcie emisji akcji „Alliance International” przez „House of Prince Poland” SA. W dniu 16 marca 1995 r. Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy „Alliance International” dokonało zmiany firmy na „House of Prince”.

Decyzją Nr 278 z dnia 10 listopada 1995 r. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej udzielił koncesji firmie „House of Prince” na produkcję papierosów w warunkach koncesji, udzielonej wcześniej firmie „Alliance International”.

- W dniu 7 lutego 1997 r. firma „Rothmans” poinformowała Zarząd ZT w Lublinie SA o nieprzedłużeniu, trwającej od 1992 r. i obowiązującej do 10 listopada 1997 r., współpracy dotyczącej produkcji usługowej dla firmy „Rothmans”. Jako motywację podano: kurczący się polski rynek na wyroby tytoniowe, mały udział firmy „Rothmans” w tym rynku oraz niekorzystną politykę fiskalną. W rzeczywistości firma „Rothmans” przeniosła swoje aktywa do firmy „Reynolds” w Piasecznie, dysponującej koncesją na produkcję 12 mld szt papierosów rocznie (6-krotnie większą od produkcji ZT w Lublinie SA) oraz promesą koncesji na 30 mld szt papierosów rocznie. **Firma „Reynolds” posiadała również korzystniejsze zobowiązanie koncesyjne zakupu polskiego tytoniu tj. nie mniej niż 10%, podczas kiedy b. przedsiębiorstwa państwowe zobowiązane były do zakupu nie mniej niż 40% krajowego tytoniu.**

Usługowa produkcja dla firmy „Rothmans” stanowiła ok. 75% całości przychodów i rozwiązanie umów i zdaniem Izby spowoduje, m.in.:

- drastyczne zmniejszenie przychodów i pogorszenie wyników ekonomicznych,
- konieczność głębokiej restrukturyzacji w sferze zatrudnienia, produkcji papierosów i tytoniu przemysłowego,
- zmiany organizacyjne i wprowadzenie programów oszczędnościowo-dostosowawczych.

6. Założenia prywatyzacji przemysłu tytoniowego oraz ich realizacja

6.1. Cele i zasady W dniu 12 maja 1995 r. Rada Ministrów, Protokółem ustaleń Nr 12/95 zaakceptowała „*Cele i zasady prywatyzacji przemysłu tytoniowego w Polsce*”. W dokumencie przyjętym przez Radę Ministrów założono, iż prywatyzacja nie powinna ograniczać państwu możliwości regulacji rynku za pomocą ustalania poziomu stawek celno-podatkowych. Dokument ten nakładał na Ministra Przekształceń Własnościowych obowiązek realizacji określonych zadań, zmierzających do osiągnięcia następujących celów:

- 1) Stworzenia warunków do wzrostu efektywności gospodarczej, a tym samym konkurencyjności wyrobów przemysłu tytoniowego, zapewnienia stałych dochodów dla Skarbu Państwa oraz zmniejszenia szkodliwości papierosów krajowych. W wyniku prywatyzacji nastąpić miała poprawa efektywności zarządzania przedsiębiorstwami poprzez ograniczenie wpływu administracji centralnej na decyzje gospodarcze spółek i oparcie funkcjonowania spółek na regułach gospodarki rynkowej.
- 2) Uzyskania przez Skarb Państwa ze sprzedaży akcji 7 przedsiębiorstw przemysłu tytoniowego dochodów rzędu 400-600 mln dolarów USA.
- 3) Zaspokojenia potrzeb inwestycyjnych, zgłaszanych przez przedsiębiorstwa tytoniowe jako niezbędne w najbliższych 5-ciu latach, szacowanych na 1,0-1,2 mld zł. (Nakłady te w wyniku prywatyzacji obciążać powinny inwestorów strategicznych).
- 4) Zasilenia przedsiębiorstw w środki obrotowe.
- 5) Wzrostu konkurencyjności polskich papierosów na rynku krajowym oraz ograniczenia papierosów z importu.

Zgodnie z ww. protokołem ustaleń, Minister Przekształceń Własnościowych został zobowiązany do stosowania następujących zasad przy prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych:

- 1) Dokonywania zmian własnościowych z zastosowaniem formy prywatyzacji kapitałowej. Rozpatrywania ofert inwestorów z uwzględnieniem wartości rynku sprzedaży wyrobów spółki w proponowanej cenie nabycia jej akcji.
- 2) Zachowania przez Skarb Państwa na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy specjalnych uprawnień, wynikających z tzw. „złotej akcji”, tj. zapisanego w umowie spółki prawa sprzeciwu w sprawach dotyczących zmian w

- działalności statutowej spółki, postawienia spółki w stan likwidacji, jej połączenia lub przekształcenia.
- 3) Wyłonienia wiarygodnych inwestorów, mających doświadczenie w branży tytoniowej oraz dysponujących środkami na rozwój przedsiębiorstw i uprawy tytoniu w Polsce. W tym celu prywatyzacja powinna odbywać się poprzez publiczne zaproszenie do rokowań, skierowane bez ograniczeń i preferencji tak dla inwestorów krajowych jak i zagranicznych.
 - 4) Stworzenia dla inwestorów zagranicznych możliwości sprzedaży im pakietu mniejszościowego, nie więcej niż 33% i uzależnienie sprzedaży dalszych pakietów akcji od realizacji przez inwestorów warunków umowy, a w szczególności pakietów: inwestycyjnego, socjalnego i plantatorskiego. Inwestorzy krajowi mogliby nabywać od razu większościowy pakiet akcji. Decyzje o sprzedaży pakietu większościowego winny być podejmowane przez Ministra Przekształceń Własnościowych w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.
 - 5) Określania nakładów kapitałowych na rozwój prywatyzowanego przedsiębiorstwa jako zobowiązań inwestycyjnych, będących częścią umowy. Niewykonanie przez inwestora planu inwestycyjnego winno być obłożone karą umowną nie mniejszą niż 50% tych zobowiązań.
 - 6) Zabezpieczenia interesów pracowników poprzez negocjowanie tzw. pakietu socjalnego, przygotowanego przez reprezentacje zawodowe spółek.
 - 7) Zabezpieczenia interesów plantatorów poprzez wynegocjowanie tzw. pakietu plantatorskiego, obejmującego:
 - postanowienie o obligatoryjnym utworzeniu funduszu plantatorskiego w wysokości 0,6% wartości przetworzonego tytoniu, z przeznaczeniem na rozwój bazy suszarniczej, wdrożenie nowych odmian i technologii upraw, zakupu maszyn do zbioru oraz hodowlę nowych odmian polskiego tytoniu,
 - zawarcie wieloletnich umów kontraktacyjnych, określających jakość, terminy odbioru i płatności za surowiec.
 - 8) Zagwarantowania osobom, będącym pracownikami przedsiębiorstwa w dniu jego wykreślenia z rejestru przedsiębiorstw państwowych w związku z przekształceniem w spółkę, prawa do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa. Takie samo prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji winno przysługiwać rolnikom indywidualnym, trwale związanym ze spółką poprzez kontraktację i kooperację. (Tryb obejmowania akcji przez uprawnionych pracowników i rolników określić miała znowelizowana ustawa o komercjalizacji).
 - 9) Zabezpieczenia zużycia krajowego tytoniu poprzez zobowiązanie producentów do zagwarantowania udziału tytoniu krajowego w produkcji przeznaczonej na rynek wewnętrzny na obecnym poziomie, jednak nie mniejszym niż 40%.

6.2. Wycena wartości spółek tytoniowych

Na zlecenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, firma konsultingowa WIL Consulting House Sp z o.o. z Poznania dokonała, w czerwcu 1995 r., wyceny rynku przemysłu tytoniowego. W wyniku zastosowania przez autorów opracowania trzech metod wyceny: transakcji porównywalnych; mnożnika cenowo dochodowego i zdyskontowanych strumieni pieniężnych, **wartość branży tytoniowej w Polsce została oszacowana na kwotę 605,8 mln dolarów USA**. W ocenie autorów opracowania, realna kwota wpływów z tytułu prywatyzacji branży tytoniowej winna zawierać się w przedziale 510,3-716,0 mln dolarów USA.

Minister Przekształceń Własnościowych, nie mając takiego obowiązku, nie zlecał wykonania wyceny. Negocjując z inwestorami ceny sprzedaży akcji poszczególnych spółek, szacowano ich wartość według metodologii rynkowych, uwzględniających przede wszystkim zdolność do tworzenia zysku i ekspansji na rynku tych podmiotów.

W dniu 24 września 1991r. Minister Przekształceń Własnościowych dokonał wyboru oferty firmy Morgan Grenfell & Co Limited z Londynu na przeprowadzenie prywatyzacji przemysłu tytoniowego. Zgodnie z umową, zawartą w dniu 24 października 1991 r., firma Morgan Grenfell prowadziła wszelkie prace związane z przygotowaniem strategii i przeprowadzeniem procedur prywatyzacyjnych wszystkich przedsiębiorstw tytoniowych, w tym dokonaniem wyceny prywatyzowanych spółek.

Podstawę do negocjacji nad określeniem wartości 5 prywatyzowanych spółek stanowiły dwie formuły: tzw. „*przypadek własności ministerstwa*”, którego podstawę stanowiła wyłączna własność majątkowa spółek, w tym zdolność do tworzenia zysku na produkcji i sprzedaży własnych marek papierosów oraz tzw. „*przypadek własności inwestora*”, której podstawę stanowiła również własność inwestora, będąca we władaniu spółki przed podjęciem procesów prywatyzacyjnych. Chodzi w tym przypadku m.in. o zdolność do tworzenia zysku przy wykorzystywaniu maszyn, technologii i marek papierosów, będących własnością inwestora. Wycen dokonano przy założeniu m.in.: projekcji finansowych, stóp dyskontowych, rozwoju podaży i popytu rynku i przeprowadzono według trzech metodologii rynkowych:

- metodą skorygowanego EBIT, odzwierciedlającą stosunek kapitałów do zysku przed uregulowaniem spłaty odsetek i podatków,
- metodą DCF, zdyskontowanych strumieni przyszłych przepływów pieniężnych,
- metodą iloczynu poziomu sprzedaży, tj. na podstawie ceny płaconej za poziom sprzedania 1 mld szt papierosów rocznie.

Wartość Łódzkiej Wytwórni Papierosów SA, przedsiębiorstwa o najniższym potencjale produkcyjnym i udziale w rynku, oszacowano metodą aktywów netto na kwotę w granicach od 600 tys zł do (-)3.600 tys zł i metodą likwidacyjną na kwotę w przedziale od 400 tys zł do (-)3.800 tys zł.

Wartość pozostałych 4 sprywatyzowanych spółek tytoniowych, według wycen wykonanych na zlecenie Ministra Przekształceń Własnościowych, przedstawia poniższa tabela:²⁰

a) przypadek własności ministerstwa

b) przypadek własności inwestora

w mln dolarów USA

Metoda wyceny	Zakłady Przemysłu Tytoniowego w:				Razem	
	Krakowie	Poznaniu	Radomiu	Augustowie		
EBIT	a)	196	107	54	22	379
	b)	347	146	91	118	702
DCF	a)	316	287	78	(-)249	432
	b)	395	278	98	63	934
Iloczyn poziomu sprzedaży		256-370	217-285	94-119	44-79	611-835

Firma Morgan Grenfell podała uzasadnienie różnic w wycenach pomiędzy „przypadkiem własności ministerstwa” i „przypadkiem własności inwestora”. Zdaniem tej firmy:

- wyższa wartość ZPT w Krakowie SA „w przypadku własności inwestora”, jest wynikiem współpracy z firmą „Philip Morris”, polegającej zwłaszcza na udostępnieniu Spółce marki Marlboro, (na sprzedaży papierosów tej marki Spółka osiągnęła połowę zysków),
- mniejsze różnice w wycenach wartości WWT SA w Poznaniu, były wynikiem mniejszego wpływu marek papierosów firmy „Remtsma” na wyniki ekonomiczne Spółki,
- zarówno wycena DCF, jak i EBIT szacuje wartość ZPT w Radomiu SA poniżej wyceny opartej na analizie poziomu sprzedaży, bowiem Spółka ma wysoki poziom sprzedaży, ale wartość dla inwestora zależy od założeń dotyczących potencjalnych oszczędności możliwych do uzyskania po przejęciu przez niego pakietu kontrolnego akcji Spółki,

²⁰ / Do dnia 28 lutego 1997 r., wyceny spółek: ZT w Lublinie SA i Polski Tytoń SA w Radomiu były w trakcie opracowywania przez Morgan Grenfell.

- różnice w wycenach PWT w Augustowie SA wynikają z całkowitej zależności Spółki od firmy „BAT”.

Majątek (aktywa ogółem) przedsiębiorstw tytoniowych na koniec 1995 r. stanowił łącznie 1.441,5 mln zł, w tym majątek 4 przedsiębiorstw, których pakiety akcji zostały sprzedane inwestorom zagranicznym wynosił 1.159,9 mln zł (80,46% całości).

Majątek trwały (netto) przedsiębiorstw tytoniowych (o średnim umorzeniu 43,6%) wynosił łącznie 516,7 mln zł. Majątek trwały (netto) 4 przedsiębiorstw umorzony średnio w 22,3% wynosił 411,6 mln zł (80% całości).

Aktywa netto wszystkich przedsiębiorstw tytoniowych wynosiły 806,1 mln zł, w tym 4 ww. przedsiębiorstw 612,0 mln zł (76,0% całości). Wartość ewidencyjną majątku przedsiębiorstw tytoniowych na koniec czerwca 1996 r. przedstawia poniższa tabela:

wartość w mln zł.

Spółka	Aktywa ogółem		Majątek trwały		Aktywa netto	
	Wartość	Struktura	Wartość	Struktura	Wartość	Struktura
ZPT w Krakowie SA	491,0	34,1	169,5	32,8	311,9	38,7
WWT SA w Poznaniu	344,6	23,9	120,8	23,5	144,4	17,9
ZPT w Radomiu SA	202,7	14,1	92,7	17,9	113,0	14,0
PWT w Augustowie SA	121,6	8,4	28,5	5,5	43,1	5,4
ŁWP SA w Łodzi	20,1	1,4	9,5	1,8	10,4	1,3
ZT SA Lublin	85,3	5,9	40,5	7,8	40,3	5,0
Polski Tytoń-Radom	150,1	10,4	43,4	8,4	125,0	15,5
Polski Tytoń-Poddębice	26,0	1,8	12,5	2,4	18,0	2,2
Razem	1.441,5	100	516,7	100	806,1	100

6.3. Przebieg procedur prywatyzacyjnych

W dniu 14 lipca 1995 r., Minister Przekształceń Własnościowych ogłosił w Financial Times i Rzeczpospolitej zaproszenie do negocjacji, dla osób krajowych i zagranicznych, zainteresowanych nabyciem nie mniej niż 10% akcji spółek Skarbu Państwa, a mianowicie: ZPT w Krakowie SA, WWT SA w Poznaniu, ŁWP SA w Łodzi oraz ZPT w Radomiu SA. Termin nadsyłania zgłoszeń określono na dzień 4 sierpnia 1995r.

W wyniku prowadzonych korespondencji z potencjalnymi inwestorami, firma Morgan Grenfell przedstawiła w dniu 19 lipca 1995 r. Ministrowi Przekształceń Własnościowych wyniki zainteresowania polskim sektorem tytoniowym przez następujące podmioty: „Philip Morris”; „BAT Industries”; „RJR”; „Reemtsma”; „Rothmans International”; „Imperial Tobacco”; „JTC Limited”; „Seita”; „Tabacalera”

oraz „Transnational Tobacco Industries”. Z podmiotów, które prowadziły korespondencje z Morgan Grenfell, 14 firm nie wykazało zainteresowania prywatyzacją polskiego przemysłu tytoniowego, w tym m.in.: firma „House of Prince”, uprzednio współpracująca z ŁWP w Łodzi, która wyjaśniła, iż jest zainteresowana powiązaniami kapitałowymi z firmą „Alliance International” (zob. pkt 5 informacji).

W dniu 19 października 1995 r. do Ministerstwa Przekształceń Własnościowych wpłynęły następujące oferty firm zainteresowanych zakupem akcji przedsiębiorstw tytoniowych:

- „Tabacalera”, na zakup 65% akcji ZPT w Radomiu SA za 20,2 mln dolarów USA i deklarowanych inwestycjach na kwotę 22,64 mln dolarów USA,
- „Seita”, na zakup 65% akcji ZPT w Radomiu SA za 57,3 mln dolarów USA i deklarowanych inwestycjach na kwotę 28 mln dolarów USA,
- „BAT Industries”, na zakup 65% akcji PWT w Augustowie SA za 80 mln dolarów USA, deklarując jednocześnie inwestycje na kwotę 70 mln dolarów USA i zobowiązując się do podniesienia kapitału akcyjnego o kwotę 70 mln dolarów USA,
- „Reemtsma”, na zakup 65% akcji WWT SA w Poznaniu za 80,3 mln dolarów USA oraz zobowiązując się do podwyższenia kapitału akcyjnego o kwotę 35 mln dolarów USA,
- „Philip Morris”, na zakup 65% akcji ZPT w Krakowie SA za kwotę 182 mln dolarów USA oraz deklarując wkład do kapitału Spółki na sumę 145 mln dolarów USA.

Żadna ze złożonych ofert nie dotyczyła chęci zakupu akcji ŁWP SA w Łodzi.

Wicedyrektor Departamentu Prywatyzacji Kapitałowej MPW, odpowiedzialny za projekty prywatyzacyjne przedsiębiorstw tytoniowych, przedstawił w dniu 26 października 1995 r. Ministrowi Przekształceń Własnościowych sprawozdanie z postępowania ofertowego wraz z następującymi rekomendacjami dotyczącymi poszczególnych inwestorów:

- „BAT Industries”, na zakup akcji PWT w Augustowie SA: „...proponuję możliwie szybkie rozpoczęcie negocjacji, oferowana cena przekracza zakres wycen przygotowanych przez Morgan Grenfell...”,
- „Seita”, na zakup akcji ZPT w Radomiu SA: „...proponuję możliwie szybkie rozpoczęcie negocjacji, oferowana cena mieści się w granicach wyceny przez Morgan Grenfell oraz znacznie przekracza cenę oferowaną przez Tabacalere...”,
- „Philip Morris”, na zakup akcji ZPT w Krakowie SA: „...wycena przygotowana przez Morgan Grenfell wskazuje na bardzo szeroki zakres w jakim może wahać się wartość ZPT w Krakowie SA, (...) oferta Philip Morris

jest bardzo agresywna . W celu lepszego zrozumienia zmian proponowanych przez Philip Morris w dokumentach transakcji i pogłębionej analizie przygotowanego przez te firmę business planu potrzebujemy dodatkowego czasu...”,

- „Reemtsma”, na zakup akcji WWT SA w Poznaniu: „...wycena wskazuje, że w zależności od przyjętej metody wyceny, otrzymane wartości różnią się w zasadniczy sposób. Jeżeli wycena oparta jest na danych historycznych, to wartość WWT jest zaskakująco niska. Wynika to z niskiego poziomu marż spółki w 1994 r., (...) proponowana oferta mieści się w granicach wyceny (...) Jednak w oparciu o inne metody wycen (zdyskontowane przepływy pieniężne oraz cena płacona za 1 miliard sprzedaży papierosów) oferta Reemtsmy jest wyraźnie poniżej dolnej granicy wyceny...”
- ŁWP SA w Łodzi - nie otrzymano żadnej oferty. „...W stosunku do ŁWP, MPW rozważało następujące możliwości działań: 1) otwarcie nowej procedury prywatyzacyjnej w tym samym czasie co ZT w Lublinie SA i Polski Tytoń Radom, 2) otwarcie nowej procedury przed procedurą prywatyzacyjną dla ZT w Lublinie SA i Polskiego Tytoniu, 3) rozpoczęcie likwidacji ŁWP, 4) próbować sprzedać ŁWP inwestorom pragnącym już kupić udziały i w innych spółkach...”

W dniu 26 października 1995 r. Minister Przekształceń Własnościowych, zapoznany z przebiegiem postępowania ofertowego oraz z rekomendacjami, zalecił następujące działania:

- szybkie (do 10 listopada 1995 r.) przeprowadzenie projektów spółek: PWT w Augustowie SA i ZPT w Radomiu SA, przy czym zalecił podjęcie renegocjacji w sprawie ceny za akcje ZPT w Radomiu SA,
- rozważenie oferty publicznej i przygotowanie prospektu emisyjnego na WWT SA w Poznaniu, w przypadku nieskuteczności negocjacji,
- podjęcie renegocjacji cenowych z inwestorami zainteresowanymi akcjami ZPT SA Kraków i WWT SA w Poznaniu,
- podjęcie dwukierunkowych działań w sprawie ŁWP SA, przygotowanie oferty dla inwestorów ZPT w Krakowie SA lub ZPT w Radomiu SA albo wznowienie zaproszenia do rokowań wraz z ZT SA Lublin.

W wyniku prowadzonych negocjacji w sprawie cen za akcje i zobowiązań inwestycyjnych, inwestorzy podnieśli swoje oferty cenowe za akcje w stosunku do pierwotnie oferowanych, łącznie z 399 mln dolarów USA do 509,5 mln dolarów USA i zobowiązania inwestycyjne (podniesienie kapitałów) z 278 mln dolarów USA do 300 mln dolarów USA. Efektem negocjacji było zawarcie na przełomie roku 1995/1996 umów sprzedaży akcji 4 spółek: PWT w Augustowie SA, ZPT w Radomiu SA, WWT SA w Poznaniu i ZPT w Krakowie SA.

W dniu 30 września 1996 r. sprzedano 79,99% akcji ŁWP SA w Łodzi.

W dniu 25 września 1996 r. Minister Przekształceń Własnościowych ogłosił zaproszenie do rokowań osób zainteresowanych nabyciem co najmniej 10% akcji jednej lub obu spółek, tj. ZT SA w Lublinie i „Polski Tytoń” SA w Radomiu. Do końca 1996 r. zainteresowanie nabyciem akcji ww spółek wyraziło 13 firm, w tym m.in.: „Reemtsma”; „Seita”; „Merkury”; które nabyły już akcje innych spółek tytoniowych, a także takie firmy jak: „Austria Tabak”; „WBC-John A. Morgan”; „M&S Marketing Systems”; „Rothmans of Pall Mall” oraz „Uniwersal Eastern Europe Ltd”.

Wytypowana tą drogą grupa inwestorów otrzymała memoranda informacyjne i prawo złożenia wiążących ofert w terminie do 3 marca 1997 r. Do końca lutego 1997 r., nie wpłynęły do Ministerstwa Skarbu Państwa oferty potencjalnych inwestorów zainteresowanych udziałem w prywatyzacji tych przedsiębiorstw. W lutym 1997 r., odstąpił od współpracy z ZT w Lublinie SA, ich długoletni partner, firma Rothmans.

Stan sprywatyzowania państwowego przemysłu tytoniowego wg danych z kontroli, przedstawiał się następująco:

- sprywatyzowane spółki dysponowały potencjałem produkcyjnym wynoszącym ok. 95 mld szt papierosów rocznie, a ich udział w podaży papierosów na polski rynek stanowił w 1995 r. ponad 88%,
- w wyniku prywatyzacji, ok. 80% majątku trwałego (o wartości 411 mln zł) wszystkich przedsiębiorstw tytoniowych, znalazło się w dyspozycji spółek kontrolowanych przez prywatnych inwestorów,
- sprywatyzowane spółki współpracowały w 1995 r. bezpośrednio z ponad 43,3 tys plantatorów tytoniu (ok. 73% wszystkich plantatorów), wykorzystując w produkcji 90% skupowanego tytoniu, uprawianego na powierzchni 87% całości areалу upraw,
- 91,6% dochodów budżetu państwa (3104,7 mln zł) z tytułu podatków obciążających przedsiębiorstwa tytoniowe pochodziło w 1995 r. od spółek sprywatyzowanych. Za I półrocze 1996 r. udział ten był wyższy i stanowił 93,8% (1.966,7 mln zł).
- sprywatyzowane spółki zatrudniały 9,5 tys pracowników, tj. ok. 88% zatrudnionych w przemyśle tytoniowym. Średnie miesięczne wynagrodzenie w I półroczu 1996 r. w sprywatyzowanych spółkach wynosiło ponad 1.500 zł i było wyższe o 70% od wynagrodzenia w pozostałych przedsiębiorstwach.

6.4. Charakterystyka Przedmiotem umów 4 sprywatyzowanych spółek **umów sprzedaży akcji** tytoniowych (z wyjątkiem ŁWP SA w Łodzi) była sprzedaż inwestorom strategicznym 33 % pakietów akcji serii A oraz opcji zakupu, nie więcej niż 32% akcji serii C, pod warunkiem wykonania zobowiązań inwestycyjnych. Po zawarciu umowy, inwestor strategiczny zobowiązany

był do zapłaty za 65% akcji (serii A i C), obejmując jednak tylko akcje serii A. Akcje serii C zostały złożone przez Ministra Przekształceń Własnościowych do depozytu bankowego. Wykonywanie praw z tych akcji zostało zawieszono, a ich objęcie przez inwestora strategicznego mogło nastąpić po zrealizowaniu przez niego zobowiązań inwestycyjnych lub w przypadku braku realizacji zapłaceniu kar umownych.

- W dniu 20 listopada 1995 r. podpisana została umowa na sprzedaż akcji PWT w Augustowie SA, ze spółką „BATIG Gesellschaft für Beteiligungen” GmbH (zarejestrowanej w Hamburgu), należąca w 100% do międzynarodowego koncernu tytoniowego „BAT Industries Group” z siedzibą w Londynie. Koncern „BAT” jest drugą co do wielkości w świecie firmą, produkującą ponad 500 mld szt papierosów rocznie. Za 65% akcji (sprzedaż 33% akcji serii A i opcję zakupu 32% akcji serii C) Skarb Państwa uzyskał 88 mln dolarów USA. Na koniec I półrocza 1996 r., w wyniku podwyższenia kapitału, firma „BATIG” stała się właścicielem 43,35% akcji prywatyzowanej Spółki. (PWT w Augustowie SA współpracowała z BATIG w ramach umów na nieodpłatną produkcję papierosów od 1992 r.).
- W dniu 22 grudnia 1995 r. podpisana została umowa sprzedaży akcji ZPT w Radomiu SA z firmą „Seita” SA, zarejestrowaną w Paryżu. Wśród producentów papierosów, „Seita” SA (z produkcją 48 mld szt papierosów rocznie) lokowana jest na 8 miejscu w świecie. Za 65% akcji (sprzedaż 33% akcji serii A i opcję zakupu 32% akcji serii C) Skarb Państwa uzyskał 60,5 mln dolarów USA, przy czym w przypadku spełnienia warunkowych zobowiązań wynikających z korzystania przez Spółkę z nazwy Maxwell, Skarb Państwa może uzyskać dodatkowo 3,5 mln dolarów USA.
- W dniu 30 stycznia 1996 r. podpisana została umowa na sprzedaż akcji ZPT w Krakowie SA ze spółką „Philip Morris Holland B.V.”, należąca do międzynarodowego koncernu tytoniowego „Philip Morris Companies Inc.” z siedzibą w Nowym Jorku, wiodącego w świecie producenta papierosów, z produkcją roczną ponad 750 mld szt papierosów. Za 65% akcji (sprzedaż 33% akcji serii A i opcję zakupu 32% akcji serii C) Skarb Państwa uzyskał 227,175 mln dolarów USA. W wyniku realizacji zobowiązań inwestycyjnych i podwyższenia kapitału, na koniec III kwartału 1996 r., udział inwestora w kapitale akcyjnym prywatyzowanej Spółki wynosił 43,03%. (ZPT w Krakowie SA od 1972 r. prowadziła produkcję papierosów marki Philip Morris).
- W dniu 1 lutego 1996 r. podpisana została umowa na sprzedaż akcji WWT SA w Poznaniu ze spółką niemiecką „Reemtsma Cigarettenfabriken” GmbH z siedzibą w Hamburgu, czołowym producentem papierosów w Europie, z produkcją roczną 90 mld szt. Za 65% akcji (sprzedaż 33% akcji serii A i opcję zakupu 32% akcji serii C) Skarb Państwa uzyskał 120 mln dolarów USA. Inwestor zobowiązał się ponadto zapłacić Skarbowi Państwa, w trzecią rocznicę od zawarcia umowy, dodatkowo 10 mln dolarów dolarów USA, jednakże kwota ta może zostać obniżona o 50% równowartości należności

podatkowych sprywatyzowanej Spółki, istniejących w dniu zawarcia umowy, lub o 50% kosztów poniesionych przez Spółkę, związanych ze zobowiązaniami podatkowymi. W wyniku pełnej realizacji zobowiązań inwestycyjnych i podwyższenia kapitału, bezpośrednio po zawarciu umowy, „Reemtsma” objęła 76,2% akcji prywatyzowanej Spółki. (Reemtsma od 1993 r. zajmowała się dystrybucją papierosów marek zachodnich produkowanych przez WWT SA w Poznaniu).

Odmienne, aniżeli w wyżej omawianych podmiotach, warunki wynegocjowano przy prywatyzacji najsłabszej ekonomicznie spółki, tj. ŁWP SA w Łodzi.

- W dniu 30 września 1996 r. podpisana została umowa sprzedaży 79,99% akcji ŁWP SA w Łodzi z polskim konsorcjum firm: Merkury SA z siedzibą w Krakowie i Granex s.c. z siedzibą w Boczach k/Łowicza. Obie firmy dotychczas nie zajmowały się produkcją wyrobów tytoniowych. Za sprzedaż akcji Skarb Państwa uzyskał 102,8 tys. zł. Sprzedaż akcji ŁWP SA w Łodzi nastąpiła w odpowiedzi na kolejne zaproszenie do rokowań, opublikowane w Financial Times i w Rzeczpospolitej w dniu 25 marca 1996 r. Zainteresowanie udziałem w prywatyzacji Spółki wyraziły wówczas dwie grupy inwestorów: Villiger wraz z ZW Polski Tytoń Poddębice Sp. z o.o. oraz Granex s.c. - Merkury SA, przy czym:
 - spółki Villiger i ZW Polski Tytoń, zaoferowały 4,9 tys. zł za 79,99% akcji ŁWP SA w Łodzi, zobowiązując się ponadto do zainwestowania 6.113,9 tys. zł, w ciągu 3 lat oraz udzielenia gwarancji zatrudnienia dla niewielkiej liczby pracowników. Uzależnili kupno akcji od uprzedniego umorzenia zadłużenia Spółki wobec Skarbu Państwa, w kwocie 6.500 tys. zł, wprowadzenia stawki zerowej podatku akcyzowego na cygara i cygaretki przez okres 3 lat oraz rezygnacji z wymagań dotyczących udziału polskiego tytoniu w produkowanych cygaretkach i cygarach.
 - Granex s.c. i Merkury SA, proponowały zakup 79,99% akcji ŁWP SA w Łodzi za cenę 102,8 tys. zł, oraz przejęcie wszelkich praw i obowiązków wynikających z sytuacji finansowej Spółki. Inwestor zagwarantował uruchomienie dwóch nowych marek papierosów oraz zatrudnienie wszystkich pracowników.

W ocenie Morgan Grenfell, wstępna oferta złożona przez Granex s.c. i Merkury SA była jedyną akceptowalną ze względu na propozycje przejęcia zobowiązań ŁWP SA w Łodzi. Słabymi stronami oferty był brak gwarantowanych zobowiązań inwestycyjnych oraz nieprowadzenie dotychczas działalności gospodarczej przez potencjalnych inwestorów.

W rekomendacji oferty Granex s.c. i Merkury SA, przesłanej w maju 1996 r. Podsekretarzowi Stanu w MPW, Z-ca Dyrektora Departamentu Prywatyzacji Kapitałowej MPW podał m.in., że:

- ŁWP SA w Łodzi są podupadającą, na krawędzi bankructwa, wytwórnią papierosów, o likwidację której kilkakrotnie występował Zarząd Spółki,

- z uwagi na brak zainteresowania inwestorów, nie należy odrzucać tej oferty, mogącej być szansą dla tej Spółki.

Z ustaleń kontroli wynika jednak, że współwłaściciele firm tworzących konsorcjum Granex s.c. i Merkury SA działali wcześniej w branży tytoniowej. Byli właścicielami znacznego pakietu udziałów Spółki „Alliance International”, dysponującej koncesją na produkcję ponad 3 krotnie większą niż ŁWP SA w Łodzi, prowadzącej produkcję i sprzedaż papierosów od 1991 r., na podobnym segmencie rynku. Nie bez znaczenia był również fakt, iż dawny partner produkcyjno-kooperacyjny ŁWP SA w Łodzi (duński koncern House of Prince) po zerwaniu współpracy z ŁWP SA w Łodzi przeniósł produkcję i maszyny do „Alliance International”, którą po objęciu udziałów większościowych przejął i przemianował na House of Prince Poland SA. Powyższe wskazuje zatem, iż pośredni wpływ na sytuację ŁWP SA w Łodzi miał i może mieć jej poprzedni partner, tj. House of Prince, którego udziałowcami są obecni właściciele ŁWP.

Zawarcie umów sprzedaży akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw, poprzedzone zostało realizacją, przez Ministra Przekształceń Własnościowych i inwestorów strategicznych, warunków wstępnych dotyczących:

- zmiany statutów spółek, m.in.: ustalenie większościowej reprezentacji w radach nadzorczych ze strony przedstawicieli inwestora strategicznego, umożliwiającej im pełną kontrolę nad działalnością spółki i podejmowanie wszelkich decyzji, zastrzeżonych dla rady nadzorczej, już od momentu podpisania umowy,
- podpisania przez inwestorów strategicznych i związki zawodowe porozumień socjalnych dotyczących m.in. gwarancji zatrudnienia,
- zawarcia pomiędzy wszystkimi spółkami porozumień w sprawie przekazania ZPT w Krakowie SA praw związanych ze znakiem towarowym „Klubowe”, a ZPT w Radomiu SA praw związanych ze znakiem towarowym „Popularne”,
- zawarcia umów licencyjnych na 3 letnie, bezpłatne udzielenie licencji przez ZPT w Krakowie SA i ZPT w Radomiu SA, na używanie znaków towarowych „Klubowe” i „Popularne” przez pozostałe spółki,
- zawarcia „umów depozytu” pomiędzy Ministrem Przekształceń Własnościowych, inwestorami strategicznymi i bankami, na podstawie których Minister Przekształceń Własnościowych zdeponował akcje tzw. opcji sprzedaży (akcje serii C).

Poza akcjami przeznaczonymi dla inwestorów strategicznych, 30% kapitału spółek (akcje serii B) przeznaczono dla pracowników i producentów rolnych, 5% (akcje serii D) przeznaczono na cele reprywatyzacyjne oraz 1 akcję (serii E) ustanowiono jako tzw. złotą akcję, chroniącą interesy Skarbu Państwa. „Złota akcja” umożliwia Skarbowi Państwa przeciwdziałanie do 31 grudnia 2005 r.

niezgodnym z jego interesami uchwałom Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy spółki w sprawach :

- zmiany przedmiotu przedsiębiorstwa spółki,
- zbycia, wydzierżawienia lub ustanowienia użytkowania na całym przedsiębiorstwie spółki,
- połączenia, rozwiązania spółki, względnie ustanowienia likwidatorów, podziału aktywów spółki po jej likwidacji,
- przekształcenia spółki w spółkę z o.o.,

Skarbowi Państwa, gdyby głosował przeciwko ww. decyzjom, przysługuje opcja sprzedaży akcji serii E („złotej akcji”) za cenę równą trzykrotnej zweryfikowanej wartości księgowej składników majątkowych spółki z ostatniego bilansu. W przypadku zgłoszenia przez Skarb Państwa takiej sprzedaży, inwestor strategiczny zobowiązany był do zakupu akcji serii E. Typową strukturę kapitałową 4 spółek, sprywatyzowanych z udziałem kapitału zagranicznego przedstawia poniższa tabela:

Akcje serii	Prawa i przeznaczenie akcji	udział %	
		w kapitale	głosów na WZA
A	uprzywilejowane dla inwestora	33	13,30645
B	zwykłe dla pracowników i plantatorów	30	12,09678
C	uprzywilejowane, opcja sprzedaży dla inwestora	31,99996	64,51609
D	uprzywilejowane, rezerwa na cele reprivatyzacyjne	5	10,08066
E	1 tzw. Złota akcja	0,00004	0,00002
Razem		100	100

Zawarte w umowach sprzedaży akcji prywatyzowanych spółek tytoniowych postanowienia o zobowiązaniach dotyczących inwestycji, pakietów pracowniczych i plantatorskich, poprzedzone były uzgodnieniami w Międzyresortowej Komisji z udziałem Ministra Przekształceń Własnościowych i Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz konsultacjami ze związkami zawodowymi i związkami plantatorów tytoniu. **Niewywiązywanie się ze zobowiązań przyjętych przez inwestorów strategicznych obłożone zostało karami umownymi.**

6.5. Zobowiązania inwestycyjne

Zobowiązania inwestorów zagranicznych, nabywców akcji 4 spółek, wynikające z umów sprzedaży dotyczyły:

- spowodowania dokonania przez spółki inwestycji w kwocie nie mniejszej niż równowartość 300 mln dolarów USA, w ciągu 3 lat od zawarcia umów, których realizację określono w rocznych harmonogramach,

- podniesienia (w okresie inwestycyjnym) kapitałów akcyjnych spółek na kwotę, nie mniejszą niż 300 mln dolarów USA, pochodzącą ze środków własnych inwestora.

Zobowiązania inwestorów strategicznych w poszczególnych sprywatyzowanych spółkach, z podziałem na kolejne lata inwestycyjne, przedstawia poniższa tabela:

w mln dolarów USA

Treść	PWT w Augustowie SA	ZPT SA w Radomiu	ZPT SA w Krakowie	WWT SA w Poznaniu
Zobowiązania inwestycyjne ogółem z tego:	70	40	145	45
I rok inwestycyjny	30	9	35	9
II rok inwestycyjny	25	9	50	9
III rok inwestycyjny	15	22	60	27

Zgodnie z postanowieniami umów, do określenia stopnia wykonania zobowiązań inwestycyjnych upoważniona została firma księgowa, wybrana przez inwestora z listy firm, ustalonej przez strony umowy. Inwestorzy strategiczni zobowiązali się do zlecania firmie księgowej (na swój koszt, najpóźniej w 3 miesiące po zakończeniu każdego roku inwestycyjnego) opracowania sprawozdania opisującego realizację inwestycji. Stosownie do postanowień umów, sprawozdanie spółki z wykonania inwestycji winno być przesłane, nie później niż 3 miesiące po zakończeniu roku inwestycyjnego: inwestorowi strategicznemu, przedstawicielowi Skarbu Państwa, bankowi w którym zdeponowano akcje serii C, Ministrowi Finansów oraz Ministrowi Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Niewykonanie wymaganych inwestycji rocznych zastało obłożone karą w wysokości 100% sumy, brakującej do pełnego wykonania, którą inwestor winien zapłacić na rzecz Skarbu Państwa.

W przypadku niewniesienia przez inwestora do kapitału akcyjnego Spółki, kwoty lub jej równowartości rzeczowej, ustalonej zobowiązaniem i rozliczanej po całym okresie inwestycyjnym, inwestor zapłacić powinien karę jak wyżej, przy czym zapłacona kara potraktowana być powinna jako spełnienie zobowiązania.

Według stanu na koniec czerwca 1996 r., tj. przed upływem I roku inwestycyjnego, stwierdzono pełną realizację zobowiązań inwestycyjnych, realizowanych w WWT SA w Poznaniu i ZPT w Krakowie SA. W PWT w Augustowie SA i ZPT w Radomiu SA, nie istniały - zdaniem NIK - przeszkody lub zagrożenia w wykonaniu zobowiązań inwestycyjnych.

- **Inwestor strategiczny w WWT SA w Poznaniu zrealizował w pełni zobowiązania dotyczące podwyższenia kapitału w okresie 3 lat, już w dniu zawarcia umowy sprzedaży akcji.**

W dniu 1 lutego 1996 r., Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału akcyjnego o kwotę 15.966.620 zł. Nastąpiło to poprzez emisję 1.596.662 akcji serii F, o cenie nominalnej 10 zł każda, przy czym cenę emisyjną 1 akcji ustalono w wysokości 71,80 zł. Decyzją WZA akcje serii F przeznaczono w całości dla koncernu „Reemtsma Cigarettenfabriken” GMBH, w zamian za wkład pieniężny w wysokości 114.637.458 zł, tj. równowartość 45 mln dolarów USA. Kwota ta wpłynęła na rachunek Spółki w dniu 1 lutego 1996 r.

W wyniku tej wpłaty i podwyższenia kapitału akcyjnego, koncern objął 76,2% kapitału akcyjnego WWT SA w Poznaniu.

W ramach realizacji inwestycji rzeczowych, Spółka zakupiła w kwietniu 1996 r. (po uzyskaniu zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych) nieruchomości o pow. 12,3 ha w Gminie Tarnowo Podgórne za kwotę 4,4 mln zł oraz wyraziła zamiar zakupu dalszych gruntów, celem wybudowania nowego zakładu produkcyjnego i przeniesienia produkcji z zakładu w Poznaniu.

- W dniu 2 lutego 1996 r. podniesiono kapitał akcyjny ZPT w Krakowie SA, poprzez emisję 586.000 akcji imiennych serii A o wartości 66.282.460 zł (25,997 mln dolarów USA). Akcje te zostały opłacone gotówką.

W dniu 25 lipca 1996 r. podniesiono kapitał akcyjny poprzez emisję 801.980 akcji imiennych serii A o wartości 96.205.520 zł (35,579 mln dolarów USA). Na pokrycie nowych akcji inwestor strategiczny wniósł aport o łącznej wartości 28.427.101 zł (10,5 mln dolarów USA). Na wniesiony aport składało się 227 samochodów marki Toyota, dla tworzonej własnej sieci dystrybucji papierosów, oraz 367 maszyn i urządzeń, które wcześniej zostały sprowadzone do ZPT, na podstawie umów o współpracy z 1990 r. Pozostałą część kapitału, tj. 67.778.479 zł inwestor zobowiązał się pokryć gotówką. Do czasu kontroli, na poczet tej kwoty, na rachunek Spółki wpłynęło 27.050.000 zł (40%).

Podniesienie kapitału akcyjnego od czasu zawarcia umowy do lipca 1996 r. wskazuje, że zobowiązanie inwestycyjne I roku zostało wykonane z nadwyżką 26,576 mln dolarów USA.

- W dniu 15 maja 1996 r. podwyższony został kapitał akcyjny PWT w Augustowie SA, poprzez emisję akcji serii A o wartości 65.845.772 zł (24,740 mln dolarów USA). Na dzień 30 lipca 1996 r., złożone projekty inwestycyjne na 1996 r. stanowiły wartość 57,4 mln DM (39,6 mln dolarów USA) i były większe o 32% od zobowiązań I roku inwestycyjnego.

- Od czasu zawarcia umowy sprzedaży akcji ZPT w Radomiu SA (22 grudnia 1995 r.) nie podwyższano kapitału akcyjnego Spółki.

W ramach realizacji zobowiązania inwestycyjnego I roku, do końca września 1996 r. Spółka poniosła z własnych środków nakłady inwestycyjne w kwocie 21,5 mln zł (7,9 mln dolarów USA) co oznacza, że realizacja tego zobowiązania została zaawansowana w 87,7%.

W umowie sprzedaży akcji ŁWP SA w Łodzi, inwestorzy nie zobowiązywali się do sfinansowania własnymi środkami inwestycji w Spółce. Zobowiązali się natomiast do spowodowania, że Spółce zostanie udzielona pożyczka, lub kredyt bankowy na łączną kwotę, minimum 2,0 mln zł, w tym co najmniej 1,0 mln zł, nie później niż w ciągu 12 miesięcy od zawarcia umowy. Nabywcy akcji zobowiązali się również do:

- udostępnienia Spółce maszyn i urządzeń o łącznej wartości nie mniejszej niż równowartość 2 mln dolarów USA, na podstawie umów najmu, dzierżawy lub leasingu,
- spowodowania przekazania Spółce od osób trzecich, w okresie 2 lat, zamówień na produkcję co najmniej 50 mln szt papierosów miesięcznie na rynek krajowy oraz 20 mln szt papierosów na eksport,
- spowodowania wprowadzenia przez Spółkę na rynek co najmniej dwóch nowych marek papierosów.

Krótki okres funkcjonowania ŁWP SA w Łodzi pod zarządem nowych właścicieli, uniemożliwił ocenę zaawansowania realizacji ww zobowiązań.

W styczniu 1997 r. Zarząd ŁWP SA w Łodzi ogłosił zamiar sprzedaży 6.629 m² gruntów wraz ze znajdującymi się na nich budynkami (zlokalizowanymi w centralnej części Łodzi) za 1,06 mln zł, tj. za kwotę ok. 10-krotnie większą od kwoty, którą zapłacono za 79,99% akcji Spółki. Zamiar sprzedaży nieruchomości został poprzedzony stosownymi decyzjami Rady Nadzorczej oraz pozytywną opinią MPW, uzyskaną jeszcze w okresie funkcjonowania jsSP.

W ocenie NIK, pełnej i miarodajnej oceny stopnia realizacji zobowiązań inwestycyjnych we wszystkich spółkach, można będzie dokonać dopiero po zamknięciu I roku obrachunkowego i po opracowaniu sprawozdań przez audytorów.

6.6. Udostępnianie akcji Nabycie akcji prywatyzowanych spółek przez **pracowników i plantatorów** pracowników i b. pracowników zostało określone w statutach spółek i w umowach sprzedaży akcji inwestorom strategicznym odmiennie niż w „*Celach i zasadach prywatyzacji przemysłu tytoniowego*”. W pkt. 8 tego dokumentu, Rada Ministrów określiła bowiem, że „...osobom, będącym w dniu wykreślenia z rejestru przedsiębiorstwa państwowego przekształconego w spółkę pracownikami tego przedsiębiorstwa państwowego, przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji Spółki należących do Skarbu Państwa. Takie samo prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji przysługuje rolnikom indywidualnym trwale związanym ze spółką poprzez kontraktację i kooperację (...) Tryb obejmowania akcji przez uprawnionych pracowników i rolników

określi *znowelizowana ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*”. W statutach spółek i w umowach sprzedaży akcji, kwestia ta została uregulowana następująco:

- w statutach spółek (za wyjątkiem ŁWP SA, w której nie przewidziano akcji dla plantatorów) określono, że osoby zatrudnione w przedsiębiorstwie państwowym w dniu wykreślenia tego przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych, a także producenci rolni trwale związani z prywatyzowanym przedsiębiorstwem poprzez kontraktację lub kooperację, uprawnieni są do nabycia akcji spółki serii B na zasadach preferencyjnych zgodnie z treścią art. 24 ustawy o p.p.p., przy czym liczba akcji zostanie określona zgodnie z tym przepisem,
- w umowach sprzedaży akcji strony przyjęły do wiadomości, z zastrzeżeniem wejścia w życie właściwych przepisów, że Skarb Państwa przy pomocy spółek zaoferuje - „*pewnym pracownikom i byłym pracownikom spółek*” oraz „*pewnym producentom rolnym*”, trwale związanym ze spółką poprzez umowy o współpracy lub kontraktacji produktów rolnych - akcje serii „B”. Akcje przeznaczone dla plantatorów i pracowników będą stanowiły łącznie nie więcej niż 30% kapitału akcyjnego Spółki. W umowach nie określono odrębnie liczby akcji serii „B” przeznaczonych dla pracowników i dla plantatorów tytoniu oraz na jakich zasadach akcje te będą im udostępniane. Postanowiono natomiast, że po wygaśnięciu oferty dla pracowników i plantatorów, inwestor strategiczny nabędzie akcje serii „B”, jakie pozostaną własnością Skarbu Państwa.

Według Ministra Przekształceń Własnościowych²¹, formuła udostępniania akcji pracownikom i plantatorom, zarekomendowana Rządowi przez KERM, wynikała z obowiązujących uregulowań ustawy o p.p.p oraz przewidywanego uchwalenia ustawy o komercjalizacji. Zdaniem ministra, w pierwszej kolejności należało umożliwić uprawnionym pracownikom i plantatorom zakup akcji Skarbu Państwa po cenie obniżonej o połowę, w stosunku do ceny zapłaconej przez inwestora nabywającego akcje na zasadach ogólnych (na mocy ustawy o p.p.p.), a następnie, „...*po wyczerpaniu się określonego w ustawie terminu 12 miesięcy od momentu udostępnienia akcji i po podliczeniu akcji nabytych odpłatnie, decyzją Rady Ministrów obu tym grupom przekazana zostanie bezpłatnie pula akcji, będąca uzupełnieniem do 15% akcji odpowiednio. Jako definicję grupy uprawnionych pracowników i rolników, sposobu obliczania ograniczenia wartościowego puli do 15% akcji oraz obowiązku ich niezbywania przez okres co najmniej 2 lat, przyjęto zapisy projektu nowelizacji ustawy...*”.

^{21/} Odpowiedź Ministra Przekształceń Własnościowych z dnia 6 maja 1996 r. na interpelację poselską z dnia 2 kwietnia 1996 r. w sprawie nieodpłatnego nabywania akcji przez pracowników Zakładów Przemysłu Tytoniowego w Radomiu SA.

Propozycje Ministra Przekształceń Własnościowych o bezpłatnym przeniesieniu praw z akcji na rzecz pracowników i plantatorów wynikały z wynegocjowanych warunków, dotyczących wyrażenia zgody przez obie grupy zawodowe na prywatyzację przedsiębiorstw tego sektora. Zauważyć należy, że w momencie zawierania umów sprzedaży akcji brak było uregulowań prawnych, odpowiadających tym propozycjom. Na rozważany sposób udostępniania akcji pracownikom i plantatorom wpływ miały także inne elementy, m.in:

- postanowienia ustawy o NFI, która przyznawała takie uprawnienia pracownikom przedsiębiorstw włączonych do tego programu,
- postanowienia projektu ustawy o komercjalizacji, który przewidywał do 15% akcji przekazanych bezpłatnie uprawnionym pracownikom i plantatorom,
- przewidywane wysokie ceny sprzedaży akcji inwestorom strategicznym, co powodowałoby, pomimo zastosowanych preferencji, ograniczenie udziału pracowników i plantatorów w zakupie akcji.

Z przeprowadzonego przez NIK szacunku wynika, że **pakiet akcji 4 sprywatyzowanych spółek** (bez ŁWP SA w Łodzi) **zarezerwowany dla pracowników i plantatorów stanowił wartość - wg cen sprzedaży - 581.148 tys. zł (ok. 232 mln dolarów USA).** Wartość tych pakietów po cenach preferencyjnych wynosiła zatem **290.574 tys. zł (ok. 116 mln dolarów USA).** Uprawnionych do nabycia akcji na zasadach preferencyjnych było **ok. 9.900 pracowników oraz ok. 45.000 plantatorów tytoniu trwale współpracujących ze spółkami,** co wskazuje, że **średnia odpłatność za akcje stanowiłaby kwotę odpowiednio ok. 14,6 tys. zł i 3,2 tys. zł.** Średnia odpłatność za akcje przypadająca na 1 pracownika i plantatora wynosiłaby odpowiednio w poszczególnych spółkach:

- w PWT w Augustowie SA - ok. 34 tys zł i ok. 7,3 tys zł,
- w ZPT w Radomiu SA - ok. 19 tys zł i ok. 1,7 tys zł,
- w ZPT w Krakowie SA - ok. 15 tys zł i ok. 2,6 tys zł,
- w WWT SA w Poznaniu - ok. 14 tys zł i ok. 7,0 tys zł.

W momencie przekształcania przedsiębiorstw tytoniowych w jsSP, przygotowywały się one do udostępniania akcji pracownikom na zasadach preferencyjnych. Poza przygotowaniem formalno-prawnym (zakres preferencji dla pracowników, regulaminy podziału akcji), **2 największe przedsiębiorstwa tytoniowe (ZPT w Krakowie oraz WWT w Poznaniu) tworzyły z zysku tzw. fundusze prywatyzacyjne, w celu pomocy pracownikom w nabywaniu akcji. Funduszy tych jednak nie wykorzystano, przy czym w WWT w Poznaniu środki te wyprowadzono z Przedsiębiorstwa, bez wpłacenia do budżetu państwa należnego podatku.**

- Decyzją Rady Pracowniczej ZPT w Krakowie, utworzony został z zysku za 1993 r. fundusz prywatyzacyjny w wysokości 5,1 mln zł, z przeznaczeniem

na pożyczki dla pracowników na zakup akcji. W 8 miesięcy od zawarcia umowy sprzedaży akcji Spółki, tj. na koniec września 1996 r., fundusz stanowił odrębną pozycję bilansową i w przypadku niewykorzystania miał zasilić kapitały własne Spółki.

- Decyzją Rady Pracowniczej WWT w Poznaniu, w grudniu 1990 r. przekazano Fundacji Własności Prywatnej „Sami Sobie” 2,5 mln zł, z zysku przed opodatkowaniem, traktując tę kwotę jako fundusz prywatyzacyjny. Celem przekazania środków było finansowe wsparcie pracowników (np. poprzez udzielanie pożyczek) przy prywatyzacji WWT SA w Poznaniu. Nieopodatkowanie przekazanych środków spowodowało naliczenie przez Urząd Skarbowy podatku w kwocie 1,0 mln zł i odsetek w kwocie ponad 1,9 mln zł. W dniu 26 listopada 1993 r. Przedsiębiorstwo wpłaciło naliczony podatek, natomiast nie zapłaciło naliczonych odsetek. Właściwy organ skarbowy odstąpił, w wyniku odwołań Przedsiębiorstwa, od egzekwowania tej kwoty uznając, iż zobowiązanie podatkowe powstaje dopiero w wyniku decyzji, którą w tym przypadku wydano po przeprowadzonej w listopadzie 1993 r. kontroli przez Urząd Kontroli Skarbowej, tj. po niespełna 3 latach od przekazania środków. W dniu 15 października 1996 r., NIK poinformowała o tych faktach Dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu. W odpowiedzi Dyrektor Izby Skarbowej potwierdził poprzednie decyzje o odstąpieniu od wyegzekwowania odsetek karnych - jako zgodne z prawem. Przekazane przez Przedsiębiorstwo w 1990 r. środki znajdowały się do października 1996 r. w Fundacji „Sami Sobie”, a z wyjaśnienia złożonego NIK przez Fundację wynika, iż nadal pozostają do dyspozycji pracowników Przedsiębiorstwa na cele prywatyzacyjne.

Kwoty zgromadzone na funduszach prywatyzacyjnych, utworzonych w ZPT w Krakowie i WWT w Poznaniu, wystarczyłyby na sfinansowanie w ok. 7% kosztów nabycia akcji przez pracowników po cenach preferencyjnych.

W ocenie NIK, **nie można było zatem oczekiwać aby pracownicy i plantatorzy, poinformowani o zasadach prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych oraz o nieodpłatnym udostępnieniu im akcji, znając jednocześnie koszty nabycia akcji po cenach preferencyjnych, wyrazili zainteresowanie zakupem akcji przedsiębiorstw tytoniowych według ścieżki postępowania, przekazanie części akcji po cenach preferencyjnych i części nieodpłatnie, proponowanej przez Ministra Przekształceń Własnościowych.**

Skutkiem tego - w oczekiwaniu na wejście w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz kolejnych projektów jej nowelizacji - do końca 1996 r., w żadnej ze sprywatyzowanych spółek nie podjęto procesu udostępniania akcji dla pracowników, b. pracowników i dla plantatorów tytoniu.

6.7. Pakiety pracownicze

Pakiety pracownicze, stanowiące o ich uprawnieniach, określone zostały w statutach spółek, umowach sprzedaży akcji oraz w „Porozumieniach socjalnych”, zawartych pomiędzy związkami zawodowymi i inwestorami strategicznymi bezpośrednio przed podpisaniem umów sprzedaży akcji. Najważniejsze postanowienia pakietu pracowniczego - poza prawem nabycia akcji przez uprawnionych pracowników i b. pracowników na zasadach preferencyjnych i nieodpłatnie - dotyczyły:

- gwarancji zatrudnienia,
- zagwarantowania podwyżek płac pracowników,
- realizacji porozumień socjalnych zawartych ze związkami zawodowymi.

Inwestorzy strategiczni zapewnili w „Porozumieniach socjalnych” oraz w umowach sprzedaży akcji, że spółka nie wypowie stosunku pracy pracownikom zatrudnionym na czas nieokreślony, w okresie ujętym tymi umowami.²²

Gwarancje zatrudnienia obłożone zostały w umowach karami, których wysokość określono iloczynem liczby pracowników zwolnionych z przyczyn stanowiących naruszenie postanowień umowy, kwoty miesięcznego ich wynagrodzenia i niewyczerpanej części okresu ochronnego. Gwarantowany poziom zatrudnienia, wyrażony liczbą zatrudnionych w dniu podpisania umowy sprzedaży akcji („dzień prywatyzacji”), okres ochronny oraz faktyczny poziom zatrudnienia na dzień zakończenia kontroli NIK („dzień kontroli”) przedstawia poniższa tabela:

Spółka	okres ochronny (w m-cach)	Liczba zatrudnionych na dzień:		Różnica (kol. 4 - 3)
		prywatyzacji	kontroli	
1	2	3	4	5
ZPT w Krakowie SA	24	3965	3763	- 202
ZPT w Radomiu SA	24	1999	1704	- 295
WWT SA w Poznaniu	36	2187	2145	- 42
PWT w Augustowie SA	36	1035	1025	-10
ŁWP SA w Łodzi	15	145	155	+ 10
Razem	x	9331	8792	- 539

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników kontroli

Z powyższych danych wynika, że **zatrudnienie w ww. spółkach zmniejszyło się łącznie o 539 pracowników, tj. o ponad 5,7%. Nie stwierdzono jednak naruszenia postanowień umów.** Fakt ten wynikał przede wszystkim z treści „Porozumień socjalnych”, zawartych ze związkami zawodowymi. **Zgodnie z tymi**

²² / Według postanowień umów, za zmniejszenie zatrudnienia nie jest uważane rozwiązanie stosunku pracy z następujących przyczyn: śmierci, trwałej niezdolności do pracy, wypowiedzenia stosunku pracy przez pracownika, rozwiązania stosunku pracy za porozumieniem stron lub porzucenia pracy przez pracownika, przejścia na emeryturę oraz rozwiązania stosunku pracy z przyczyn określonych art. 52 i 53 K.p.

porozumieniami, pracodawcy, z powodów uznanych za ekonomiczne (z przyczyn zakładu pracy), mogli dokonywać redukcji zatrudnienia, za zgodą zwalnianych pracowników, po wypłaceniu im ustalonych w porozumieniach rekompensat. Kwoty tych rekompensat były znacznie wyższe od odpraw określonych art. 8 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, stanowiących m.in., że maksymalna odprawa może wynosić 3-krotność średniego miesięcznego wynagrodzenia dla pracownika zwalnianego z ponad 20-letnim stażem pracy. Np. w „porozumieniach socjalnych”, zawartych przez inwestora strategicznego z pracownikami:

- WWT SA w Poznaniu ustalono, że *„...rekompensata wynosi za każdy rok pracy w WWT, Fermentowni Grudziądz i WWT SA miesięczne wynagrodzenie pracownika/pracownicy, maksymalnie jednakże w wysokości nie przekraczającej 21 miesięcznego wynagrodzenia...”*
- ZPT w Radomiu SA ustalono, że *„...jeżeli data zakończenia stosunku pracy nastąpiła w terminach: pierwszych 6 miesięcy od nabycia przez Seitę akcji Spółki - odprawa stanowi 12 miesięczne wynagrodzenie; po kolejnych 6 miesiącach - 9 miesięczne wynagrodzenie; po kolejnych 6 miesiącach - 6 miesięczne wynagrodzenie...”*

W ocenie NIK, niecelowe wydaje się ustanawianie gwarancji zatrudnienia, w kształcie nadanym umowami sprzedaży akcji. W rzeczywistości bowiem gwarancje te nie chroniły poziomu zatrudnienia w okresie ustalonym tymi umowami. Poprzez stosowanie wielokrotnie wyższych, od ustawowych, rekompensat i odpraw, zawarte ze związkami zawodowymi „Porozumienia socjalne” umożliwiały spółkom zwalnianie każdej liczby pracowników za ich zgodą, bez naruszania postanowień umownych w tym zakresie. Stwierdzono natomiast, że osoby odchodzące z pracy na swój wniosek rejestrowały się w rejonowych urzędach pracy i pobierały zasiłki dla bezrobotnych.

Budżet państwa ponosił nie tylko koszty w postaci dodatkowych zasiłków dla bezrobotnych, lecz także uzyskiwał niższe wpływy z tytułu podatku dochodowego, bowiem koszty rekompensat i odpraw obciążały wynik finansowy spółek, tj. podstawę naliczania tego podatku.

- Do dnia 31 grudnia 1996 r. w WWT SA w Poznaniu z przyczyn ekonomicznych zmniejszono zatrudnienie o 232 osoby. Pracownikom tym wypłacono odprawy ustawowe oraz rekompensaty wynikające z „Porozumienia socjalnego” i na łączną kwotę 3.959.615 zł, tj. średnio 17.067 zł na 1 zwalnianego pracownika. Rozwiązanie stosunku pracy następowało głównie za 3 miesięcznym wypowiedzeniem i dopiero po

upływie tego okresu znana będzie liczba zarejestrowanych w rejonowych urzędach pracy. Do końca 1996 r. w Rejonowym Urzędzie Pracy w Poznaniu zarejestrowało się 9 b. pracowników Spółki, którym wypłacano zasiłki dla bezrobotnych.

Według informacji Prezesa Zarządu, w 1997 r. Spółka nie planuje zwolnień grupowych, a w 1998 r. przewiduje zwolnienie 120 pracowników (koszty zwolnień ok. 3.345.500 zł), zaś po 1998 r. nastąpi zwolnienie dalszych 134 pracowników, w związku z oddaniem do eksploatacji nowobudowanych oddziałów produkcyjnych zwiększających wydajność pracy²³.

- W 1995 r. ZPT w Radomiu SA utworzono rezerwę w kwocie 2.151.100 zł na planowaną wypłatę odpraw z tytułu „dobrowolnych” zwolnień pracowników Spółki w latach 1996-1997. W wyniku zwolnień w 1996 r., do Rejonowego Urzędu Pracy w Radomiu zgłosiło się 250 b. pracowników ZPT w celu zarejestrowania ich jako bezrobotnych. Z analizy świadectw pracy wynikało, że wszyscy pracownicy byli uprzednio zwolnieni z ZPT na mocy porozumienia stron.²⁴

W „porozumieniach socjalnych” postanawiano, że po nabyciu przez inwestora strategicznego akcji, nastąpi podwyżka miesięcznych wynagrodzeń zasadniczych o 30%, w ustalonych okresach dla każdej z 5 spółek. **We wszystkich spółkach, których akcje zostały sprzedane zobowiązanie dotyczące podwyżki płac zostało wykonane.**

W 4 spółkach, których akcje sprzedano inwestorom zagranicznym, średnia płaca miesięczna kształtowała się w granicach od 1.183 zł w ZPT w Radomiu SA do 1.765 zł w ZPT w Krakowie SA. **Miesięczna płaca w ww 4 spółkach na koniec I półrocza 1996 r. była wyższa, średnio o ponad 70%, niż w spółkach do tego czasu nie sprywatyzowanych.** Średnie wynagrodzenia miesięczne ogółem w poszczególnych spółkach tytoniowych w latach 1994-1996 (I półrocze) podane są w poniższej tabeli:

²³ / Według informacji Prezesa Zarządu WWT SA w Poznaniu z dnia 2 stycznia 1997 r., przesłanej kontrolerom NIK.

²⁴ / Według informacji Rejonowego Urzędu Pracy w Radomiu, z dnia 22 stycznia 1997 r., przesłanej kontrolerom NIK.

w zł

Nazwa spółki	1994 r.	1995 r.	I półrocze 1996 r.	Dynamika w %	
				1995/1994	1996/1995
ZPT w Krakowie SA	859,67	1.157,39	1.765,30	134,6	152,5
ZPT w Radomiu SA	588,40	716,21	1.183,95	129,3	165,3
WWT SA w Poznaniu	787,82	1.041,47	1.491,81	132,2	143,2
PWT w Augustowie SA	581,47	951,82	1.189,54	163,7	125,0
ŁWP SA w Łodzi	493,34	698,65	794,71	141,8	113,7
ZT SA w Lublinie	587,80	785,40	1.019,40	133,6	129,7
Polski Tytoń SA w Radomiu	532,80	740,21	859,11	138,9	116,0
Polski Tytoń Sp. z o.o. w Podębicach	395,12	477,39	652,64	120,8	136,7

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli w spółkach

W oświadczeniach składanych kontrolerom NIK, organizacje związkowe pozytywnie oceniały realizację pakietu socjalnego. Uwagi związków zawodowych dotyczyły niewielkiego zaangażowania prac nad udostępnianiem akcji dla pracowników oraz braku informacji o zasadach i trybie ich przydziału.

6.8. Pakiety plantatorskie

Umowy sprzedaży akcji 5 spółek określały w tzw. pakiecie plantatorskim - poza omówionym wcześniej prawem do nabycia akcji prywatyzowanych spółek na zasadach preferencyjnych przez producentów rolnych (plantatorów tytoniu) - przede wszystkim zobowiązania dotyczące:

- zakupu przez spółki tytoniu krajowego w ilości określonej umowami,
- utworzenia przez spółki tzw. Funduszu Plantatorskiego,
- zawarcia przez spółki długoterminowych umów z plantatorami na kontraktację tytoniu.

Inwestorzy strategiczni zobowiązali się do spowodowania zakupu przez spółki „polskiego przetworzonego tytoniu”, w każdym roku (zwanym „Rokiem Zakupu Tytoniu”), przez kolejnych 5 lat, począwszy od zawarcia umów. Udział polskiego przetworzonego tytoniu, w stosunku do wagi przetworzonego tytoniu użytego przez Spółkę w papierosach produkowanych i przeznaczonych na sprzedaż w Polsce w poprzedzającym roku kalendarzowym, nie powinien być mniejszy niż:

- 45% w ZPT w Krakowie SA,
- 47 % w ZPT w Radomiu SA,
- 40% w WWT SA w Poznaniu,
- 40% w PWT w Augustowie SA,

- 40% w ŁWP SA w Łodzi.

Określone umowami wielkości tytoniu winny zostać nabyte przez spółkę w danym „Roku Zakupu Tytoniu”. Powyższe postanowienia zostały opatrzone zastrzeżeniem o zmniejszeniu zobowiązania do nabycia polskiego przetworzonego tytoniu, w przypadku kiedy możliwości zakupu zielonego tytoniu (w danym „Roku Zakupu Tytoniu”) będą odpowiednio mniejsze.

Niezrealizowanie tego zobowiązania obłożone zostało karą umowną (w wysokości 100% wartości różnicy pozostającej do pełnego jego wykonania) płatną na rzecz Funduszu Plantatorskiego.

Na koniec I półrocza 1996 r., czyli przed upływem pierwszego „Roku Zakupu Tytoniu”, skup polskiego tytoniu w stosunku do 1995r. poszczególnych spółkach wynosił odpowiednio (bez ŁWP SA w Łodzi, sprywatyzowanej 30 września 1996 r.):

- 67,7% w ZPT w Krakowie SA,
- 89,5% w ZPT w Radomiu SA,
- 87,7% w WWT SA w Poznaniu,
- 101,4% w PWT w Augustowie SA.

Zarządy spółek nie stwierdzały zagrożeń w wykonaniu tego zobowiązania. Zwrócić należy jednak uwagę, że spadek produkcji papierosów, wynoszący w 1996 r. ok. 5,8% oraz postępujący, już od 1993 r., spadek produkcji krajowych marek papierosów (m.in. ponad 50% w PWT w Augustowie SA), powodował ograniczenie w zużyciu krajowego tytoniu i znaczny przyrost jego zapasów. Stan zapasów krajowego tytoniu na 30 czerwca 1996 r. w PWT w Augustowie SA wynosił 3.819 ton, co stanowiło 97% całorocznego zobowiązania do zakupu. Poziom zapasów w tym Przedsiębiorstwie był o ponad 50% wyższy od stanu na koniec 1995 r. i ponad 3,8 krotnie wyższy niż na koniec 1994 r. Wykorzystanie bazy surowcowej przez 4 sprywatyzowane przedsiębiorstwa tytoniowe (Kraków, Radom, Poznań i Augustów) w latach 1993-1996 (I półrocze) przedstawia poniższa tabela:

Wyszczególnienie	1993 r.	1994 r.	1995 r.	I półr. 1996 r.
Liczba plantatorów tytoniu	43.064	47.392	43.343	38.401
Skup tytoniu krajowego (w tonach)	39.053	47.006	46.003	35.221
Wielkość areалу upraw (w ha)	18.052	19.826	18.652	16.975

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie informacji, przekazanych kontrolerom NIK przez spółki tytoniowe.

Dane zawarte w powyższym zestawieniu wskazują, że **baza surowcowa w przemyśle tytoniowym uległa w ostatnich latach zmniejszeniu o ok. 10%**. Świadczą one również, że największe przedsiębiorstwa tytoniowe w Polsce pozyskiwały tytoń z

bardzo małych plantacji, nie przekraczających 0,45 ha, a średni skup tytoniu od jednego plantatora nie przekraczał 1 tony.

W I półroczu 1996 r., 4 sprywatyzowane przedsiębiorstwa tytoniowe, posiadające 92,2% udział w łącznej produkcji papierosów b. przedsiębiorstw państwowych, bezpośrednio współpracowały z 84% plantatorów tytoniu i odpowiednio skupowały 88% tytoniu krajowego uprawianego na powierzchni 88% całości areálu upraw. Wskazuje to zatem, iż wszelkie decyzje dotyczące problematyki plantatorskiej, podejmowane w tych spółkach, miały decydujący wpływ na rozwój całości upraw tytoniu w Polsce.

W umowach kupna-sprzedaży akcji, inwestorzy strategiczni zobowiązali się do spowodowania utworzenia przez spółki, w ciągu 3 miesięcy od zawarcia umów, „Funduszu Plantatorskiego” (zwanego dalej Funduszem), oraz że utrzymają ten Fundusz przez okres 5 lat począwszy od daty jego utworzenia. Fundusz miał funkcjonować zgodnie z „Regulaminem Funduszu Plantatorskiego”. Inwestor strategiczny miał spowodować, że spółka wniesie w I kwartale każdego roku finansowego kwotę stanowiącą równowartość 0,6 % całkowitych kosztów nabycia „Przetworzonego Tytoniu”, w poprzednim „Roku Zakupu Tytoniu”.

Niewykonanie tych zobowiązań, zagrożone zostało karą, płatną na rzecz Skarbu Państwa, stanowiącą 100% różnicy pomiędzy kwotą która powinna być wniesiona, a faktycznie wniesioną.

Zgodnie z Regulaminem Funduszu Plantatorskiego, stanowiącym integralną część umów kupna-sprzedaży akcji, Fundusz zarządzany winien być przez 4 osobową komisję, składającą się z 2 przedstawicieli (lokalnego) okręgowego związku plantatorów tytoniu i 2 przedstawicieli spółki. Środki finansowe z Funduszu mogły być przeznaczone na ściśle określone działania Spółki lub prace zlecane przez Spółkę, m.in. na badania rozwoju upraw tytoniu, środków ochrony roślin i nawożenia oraz na inwestycje i mechanizacje. Przynajmniej 10% rocznego wkładu Funduszu winna być przekazywana Centralnemu Laboratorium Przemysłu Tytoniowego w Krakowie, w celu sfinansowania projektów badawczych, w dziedzinach określonych regulaminem.

We wszystkich spółkach powołane zostały „Komisje Funduszu”, jednak **nieprecyzyjne określenie zasad tworzenia i funkcjonowania Funduszu, powodowało różne interpretacje poszczególnych jego postanowień.** Dotyczyło to m.in. :

- obowiązku utworzenia Funduszu, w bilansie przedsiębiorstwa, w okresie 3 miesięcy od zawarcia umów sprzedaży akcji, podczas gdy wniesienie środków na ten Fundusz, mogło nastąpić dopiero po roku od jego utworzenia,

- określenia bazy naliczania Funduszu, (różnice interpretacyjne dotyczyły pierwszego naliczenia Funduszu, istniała bowiem wątpliwość czy „Rok Zakupu Tytoniu” dotyczy okresu przed czy po zawarciu umowy sprzedaży akcji),
- ustanowienia źródeł sfinansowania środków na Fundusz, (powstała wątpliwość, czy środki miały pochodzić z zysku do podziału, czy obciążać koszty działalności spółki),
- odpisu 10% na rzecz Centralnego Laboratorium, (wątpliwość dotyczyła odpisu, czy ma być on obligatoryjny, czy tylko po zleceniu badań, jaka powinna być ekwiwalentność odpisów na rzecz Centralnego Laboratorium w stosunku do kosztów poniesionych badań).

Nieprecyzyjne określenie ww postanowień spowodowało, iż 3 spółki zasiliły konto Funduszu bezpośrednio po zawarciu umowy sprzedaży akcji, umożliwiając jego beneficjentom korzystanie z tych środków już w pierwszym roku od zawarcia umów, a 1 spółka nie dokonała takich odpisów.

Wszystkie spółki (oprócz ŁWP SA w Łodzi) utworzyły Fundusz i (poza WWT SA w Poznaniu) przekazały środki na specjalnie utworzone rachunki. Na Fundusz przekazano ogółem 2.802 tys zł, z czego: ZPT w Krakowie SA przekazała 1.809 tys zł; ZPT w Radomiu SA 370 tys zł oraz PWT w Augustowie SA 623 tys zł. WWT SA w Poznaniu i ZPT w Radomiu SA nie przekazały środków Centralnemu Laboratorium tłumacząc, iż nie zlecały prac badawczych. Kolejne dwie spółki, ZPT w Krakowie SA i PWT w Augustowie SA, które również nie zlecały prac badawczych, przekazały na rzecz Centralnego Laboratorium odpowiednio 180,9 tys zł i 62,3 tys zł.

- Zarząd WWT SA w Poznaniu utworzył w kwietniu 1996 r. Fundusz i powołał Komisję do jego nadzorowania. W lipcu 1996 r. zatwierdzono budżet Funduszu na kwotę 1 mln zł. W kwietniu 1996 r. Zarząd Spółki zwrócił się do MPW o interpretację w sprawie naliczania i wnoszenia środków na Fundusz, uzyskując wyjaśnienie, że bazę naliczania stanowią koszty I Roku Zakupu Tytoniu, czyli roku po zawarciu umowy sprzedaży akcji. Spółka w związku z tym nie wniosła środków na rachunek Funduszu. Do sierpnia 1996 r., z powodu różnicy zdań między Zarządem Spółki i Komisją Funduszu, dotyczących m.in. kwestii oprocentowania pożyczek, nie zdołano uzgodnić i zatwierdzić regulaminu Funduszu. Plantatorzy nie zostali jednak pozbawieni źródeł zasilania. Zadania przewidziane do finansowania przez Fundusz w obszarze zainteresowania Spółki, pełniła bowiem, istniejąca od 1993 r., Fundacja *„Sami sobie na rzecz pomocy agrotechnicznej plantatorów”* z siedzibą w Grudziądzu, której Spółka była współzałożycielem. Celem fundacji było upowszechnianie postępu naukowo-technicznego w zakresie agrotechniki i inwestycji dotyczących plantacji tytoniowych oraz wspieranie prac naukowych w zakresie upraw tytoniu i przetwórstwa. Na dzień 30 czerwca 1996 r. kapitał Fundacji wynosił 948 tys zł. Fundacja udzieliła plantatorom pożyczek na łączną kwotę 762 tys

zł, które zostały wykorzystane m.in. na mechanizację upraw i zbiór tytoniu oraz na budownictwo suszarni i wiat.

- W ZPT w Radomiu SA utworzono Fundusz w czerwcu 1996 r., tj. o 3 miesiące później niż wynikało to z umowy, jednakże zwłoka ta nie spowodowała negatywnych skutków dla plantatorów. W marcu 1996 r. Zarząd Spółki przekazał kwotę 370 tys. zł na specjalny rachunek, nie istniejącego jeszcze Funduszu, przyjmując za podstawę jego naliczenia koszty z 1995 r. Wpłatę tę potraktowano jako zaliczkę umożliwiającą, wcześniejsze o rok, korzystanie przez plantatorów z tych środków, których wielkość i sposób naliczania podlegać będzie weryfikacji przez firmę audytorską. Kwotą tą obciążono koszty działalności Spółki,
- W ZPT w Krakowie SA utworzono Fundusz w kwietniu 1996 r. W maju 1996 r. przekazano na rachunek Funduszu kwotę 1.809 tys. zł. Zarząd Spółki podjął decyzję o zaliczaniu wydatków ze środków Funduszu w ciężar kosztów działalności Spółki, przy czym poinformował kontrolerów, iż ostatecznego rozliczenia tych kwot dokona w porozumieniu z Urzędem Skarbowym. Dystrybucją Funduszu zajęła się powołana 8 osobowa Komisja Funduszu składająca się z 4 przedstawicieli 4 okręgowych związków plantatorów tytoniu oraz 4 przedstawicieli Spółki. Komisja dokonała w maju 1996 r. podziału ww. kwoty, ustalając budżety na poszczególne zadania oraz przekazując m.in. na rzecz Centralnego Laboratorium kwotę 181 tys. zł. W wyjaśnieniach, złożonych kontrolerom NIK, członkowie Zarządu Spółki stwierdzali, że Spółka przewiduje powołanie Fundacji w miejsce utworzonego Funduszu. Zgodnie z projektem statutu, fundatorami oprócz ZPT mają zostać 4 okręgowe związki plantatorów tytoniu funkcjonujące w obszarze ZPT. W myśl tego projektu, oprócz zadań przypisanych Funduszowi, Fundacja prowadzić będzie działalność gospodarczą. Zarząd Spółki oświadczył, iż jest zainteresowany rozwojem upraw tytoniu, szczególnie Virginia i Burley. W tym celu, poza zobowiązaniami umownymi, Spółka zamierza przeznaczyć 10 mln dolarów USA na sfinansowanie w latach 1997-2000 programu rozwoju upraw, opracowanego wspólnie z Centralnym Laboratorium Przemysłu Tytoniowego i Okręgowym Związkiem Plantatorów Tytoniu.
- ŁWP SA w Łodzi nie prowadziła bezpośredniej kontraktacji tytoniu z plantatorami. W umowie sprzedaży akcji nie nałożono w związku z tym obowiązku utworzenia Funduszu, w części dotyczącej plantatorów. Określono natomiast obowiązek utworzenia Funduszu w wysokości 0,6% całkowitych kosztów zakupu tytoniu (tworzonego wg. podobnych zasad jak f. plantatorski) na rzecz Centralnego Laboratorium Przemysłu Tytoniowego w Krakowie lub na rzecz instytucji, funkcjonującej podobnie jak Laboratorium, przy czym nie określono podmiotowo tej instytucji.

Inwestorzy strategiczni zobowiązali się do spowodowania zawarcia przez spółki, długoterminowych umów kontraktacyjnych z plantatorami tytoniu. W

umowach sprzedaży akcji nie określono zarówno terminów zawarcia długoterminowych umów kontraktacyjnych, jak też okresów ich obowiązywania. Do czasu zakończenia badań kontrolnych (wrzesień 1996 r.), spółki nie zawarły długoterminowych umów kontraktacyjnych z plantatorami tytoniu.

W niektórych spółkach zawarto natomiast porozumienia o współpracy z okręgowymi związkami plantatorów tytoniu. W ww porozumieniach przewidywano m.in. zawarcie z plantatorami tytoniu długoterminowych umów kontraktacyjnych.

- ZPT w Krakowie SA zawarła długoterminowe umowy (do 1999 r.) o współpracy z okręgowymi związkami plantatorów w Kielcach, Leżajsku, Wrocławiu i Krakowie, gwarantując im m.in. zawarcie przez Spółkę umów z plantatorami na zakup tytoniu w ilości nie mniejszej niż 18.500 ton rocznie.
- PWT w Augustowie SA zawarła w listopadzie i grudniu 1996 r. jednoroczne umowy, dotyczące zbiorów w 1996 r., z 3140 plantatorami oraz 34 umowy pięcioletnie. Zawarcie kolejnych wieloletnich umów przewidywano na przełomie lat 1996/1997.
- W Wytwórni Tytoniu Przemysłowego w Jędrzejowie, należącej do ZPT w Radomiu SA, trwały prace nad przygotowaniem umów długoterminowych. W grudniu 1996 r. planowane było podpisanie porozumienia z Okręgowym Związkiem Plantatorów Tytoniu w Kielcach, z określeniem ilości i gatunku uprawianego tytoniu.

Informacje okręgowych związków plantatorów, działających w obszarze sprywatyzowanych przedsiębiorstw, a także Krajowego Związku Plantatorów Tytoniu (KZPT), przekazane na żądanie kontrolerów NIK, zawierały zarówno pozytywne jak i negatywne oceny procesów prywatyzacji spółek tytoniowych.

- W ocenie okręgowych związków plantatorów, poza nieudostępnieniem akcji plantatorom, co budziło ich niepokój i protest, realizacja pozostałych postanowień pakietu plantatorskiego przebiegała prawidłowo. Niemniej jednak, pakiet plantatorski zawarty w umowach sprzedaży akcji nie w pełni odzwierciedlał ich stanowisko i propozycje zgłaszane w trakcie konsultacji negocjacyjnych, m.in. w kwestii konieczności podjęcia niezbędnych działań dla zahamowania spadku upraw tytoniu w Polsce. Uwagi dotyczyły głównie:
 - niejednoznacznego sformułowania w umowach kwestii obligatoryjności dofinansowywania instytucji naukowo-badawczych, tj. Centralnego Laboratorium i Ośrodków Hodowli Tytoniu,
 - ustanowienia odpisu na Fundusz Plantatorski na poziomie 0,6%, zamiast 1% kosztów zakupu tytoniu, jak proponowały związki plantatorów tytoniu,

- zmniejszenia (w umowach sprzedaży akcji) o 5%, w porównaniu do propozycji związków, udziału polskiego tytoniu w produkcji sprywatyzowanych przedsiębiorstw.
- nieobjęcia pakietem plantatorskim ok. 3500 plantatorów tytoniu z okręgów zamojskiego i lubelskiego.
- W ocenie KZPT, reprezentującego (jego zdaniem), ok. 60 % upraw i ok. 40% plantatorów, pozytywnym aspektem prywatyzacji przedsiębiorstw przemysłu tytoniowego było m.in.: „...zachowanie „złotej akcji” Skarbu Państwa, limitowanie zużycia rodzimego surowca, pakietu socjalnego i plantatorskiego...”. Prywatyzacja ta nie została jednak dobrze dopracowana, bowiem nie zabezpieczono rozwoju bazy surowcowej i interesów plantatorów tytoniu na terenie całego kraju.
W dotychczas przeprowadzonych prywatyzacjach nie uwzględniono - zdaniem KZPT - interesów plantatorów z największych regionów upraw tytoniu, tj. zamojskiego i lubelskiego, skąd tytoń skupowany jest przez firmy obrotu tytoniem. W zawartych dotychczas umowach sprzedaży akcji największych przedsiębiorstw tytoniowych, pozbawiono plantatorów z tych regionów, zarówno akcji jak i środków na inwestycje i modernizację upraw. KZPT stwierdził, że „...cały proces prywatyzacji jest niespójny. Brak jest istotnych elementów najbliższych perspektyw uprawy, takich jak:
 - umów wieloletnich,
 - określenia kryteriów jakościowych dla całego kraju (taryfa wykupowa i klasyfikacja liści tytoniu),
 - nierównomierne traktowanie plantatorów (jedni mają pomoc i fundusze inni nie mają nic),
 - niejasna jest sytuacja przetwórstwa liści tytoniowych.”

7. Finansowe wyniki prywatyzacji

7.1. Dochody budżetu państwa

Minister Przekształceń Własnościowych uzyskał ze sprzedaży inwestorom zagranicznym 65% akcji 4 spółek (ZPT w Krakowie SA; WWT SA w Poznaniu; ZPT w Radomiu SA i PWT w Augustowie SA) 495,675 mln dolarów USA, tj. 1259,4 mln zł, oraz 102 tys zł, ze sprzedaży inwestorowi krajowemu 79,99% akcji ŁWP SA w Łodzi. Dane w tym zakresie przedstawiono w poniższej tabeli. Po spełnieniu warunkowych zobowiązań względem ZPT w Radomiu SA i WWT SA w Poznaniu, uzyskana kwota winna wzrosnąć do blisko 510 mln dolarów USA.

Spółka	Liczba sprzedanych akcji (szt)	Dochód ze sprzedaży (tys zł)	Cena sprzedaży 1 akcji (zł)
ZPT w Krakowie SA	5.120.699	579.750,6	113,2
WWT SA w Poznaniu	2.201.224	305.700,0	138,87
ZPT w Radomiu SA	1.770.599	153.337,2	86,60
PWT w Augustowie SA	681.719	220.484,0	32,35
ŁWP SA Łódź	489.599	102,8	0,21
Razem	x	1.259.374,6	x

Sprzedaż w 1995 r. 65% akcji PWT w Augustowie SA i ZPT w Radomiu SA za łączną kwotę 373,8 mln zł, stanowiła 14,1% dochodów budżetu państwa, osiągniętych w tym roku z prywatyzacji. Sprzedaż w 1996 r. 65% akcji ZPT w Krakowie SA i WWT SA w Poznaniu oraz 79,99% akcji ŁWP SA w Łodzi za łączną kwotę 885 mln zł stanowiła 34,5% planowanych dochodów budżetu państwa z prywatyzacji.

Biorąc pod uwagę fakt, że sprywatyzowane spółki posiadały łącznie w 1995 r. ok. 88% udział w produkcji papierosów przez b. przedsiębiorstwa państwowe, **Minister Przekształceń Własnościowych wykonał, w ocenie NIK, zadanie dotyczące realizacji dochodów Skarbu Państwa, określone w zaakceptowanych przez Radę Ministrów „Celach i zasadach prywatyzacji przemysłu tytoniowego”.** W dokumencie tym planowano dochody ze sprzedaży akcji 7 przedsiębiorstw przemysłu tytoniowego rzędu 400-600 mln dolarów USA.

Zwrócić należy uwagę, że inwestorzy zagraniczni, zakupując 65% akcji 4 spółek za 495,675 mln dolarów USA, wycenili 100% akcji tych spółek na kwotę ok. 760 mln dolarów USA. Wartość ta była znacznie wyższa od średniej przedziałów wartości dla „przypadku własności ministerstwa” i „przypadku własności inwestora”, określonych omówionymi wcześniej wycenami.

Bezpośrednie nakłady kapitałowe, poniesione przez inwestorów strategicznych dla pozyskania rynku, wyniosły 9,37 mln dolarów USA na sprzedaż 1 mld szt papierosów rocznie, zaś w przeliczeniu na 100 % akcji, nakłady te stanowiły 14,4 mln dolarów USA. Wyniki powyższe uzasadniają pozytywną ocenę efektywności ekonomicznej prywatyzacji 4 polskich przedsiębiorstw tytoniowych na tle podobnych procesów przeprowadzonych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.²⁵

²⁵ / Przy prywatyzacji Tabak SA (Czechy) przez koncern „Philip Morris”, który przejął pełną kontrolę nad rynkiem, nakłady te wyniosły 22 mln dolarów USA w przeliczeniu na 1 mld szt papierosów. Przy innych

Łączne dochody ze sprzedaży 65% akcji 4 sprywatyzowanych spółek i 79,99% akcji ŁWP w Łodzi, ponad 2-krotnie przewyższały na koniec 1995 r. ich aktywa netto. W poszczególnych przedsiębiorstwach dochody ze sprzedaży akcji były wyższe od aktywów netto odpowiednio: 5,1 krotnie w PWT w Augustowie SA; 2,1 krotnie w WWT SA w Poznaniu; 1,9 krotnie w ZPT w Krakowie SA oraz 1,4 krotnie w ZPT w Radomiu SA. Dochody ze sprzedaży 79,99% ŁWP stanowiły ok. 1,0% wartości księgowej aktywów netto.

7.2. Koszty prywatyzacji

Na opracowania i realizację strategii prywatyzacyjnej oraz na wykonanie analiz ekonomicznych i prawnych, a także na przeprowadzenie sprzedaży akcji 5 spółek poniesiono w latach 1992-1996 koszty /łącznie z podatkiem Vat/ w kwocie 36,8 mln zł, z czego koszty poniesione przez spółki wyniosły 0,638 mln zł.²⁶

Kwoty wynagrodzenia wypłacone firmie Morgan Grenfell za poszczególne prace na tle osiągniętych dochodów z prywatyzacji przedstawia poniższa tabela:

prywatyzacjach użytkano odpowiednio: 10 mln dolarów USA w Kazachstanie, 10 mln dolarów USA na Litwie, 8 mln dolarów USA w Słowenii, 12,4 mln dolarów USA w Słowacji oraz 5,8 mln dolarów USA na Węgrzech. Źródło: opracowanie p.t. „Wycena Rynku Przemysłu Tytoniowego w Polsce” str. 99. Opracowanie wykonano w 1995 r. na zlecenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

^{26/} W wyniku interwencji kontrolerów Minister Skarbu Państwa wyegzekwował od PWT w Augustowie SA 8,0 tys zł i od ZPT w Radomiu SA 100 tys. zł, tj. części kosztów opracowań wykonanych przez Morgan Grenfell ,do poniesienia których zobowiązane zostały spółki, a których nie refundowano do czasu kontroli na rachunek Skarbu Państwa.

wartość w tys zł

Wyszczególnienie	Przychody ze sprzedaży akcji	Wynagrodzenie Morgan Grenfell	udział kosztów w przychodach (%)
1. Raport wstępny	x	145,6	x
2. Raport końcowy	x	210,3	x
3. Koszty prywatyzacji:			
– PWT w Augustowie SA	220.484,0	6.662,2	3,02
– WWT SA w Poznaniu	305.700,0	7.552,4	1,48
– ZPT w Radomiu SA	153.337,2	4.435,9	2,89
– ZPT w Krakowie SA	579.750,6	15.493,3	2,67
– ŁWP SA w Łodzi	102,8	926,9	901,6
4. Koszty przygotowania do prywatyzacji:			
– ZT w Lublinie SA	x	522,9	x
– „Polski Tytoń” SA w Radomiu	x	522,9	x
Razem	1.259.374,6	36.472,4	2,89

Izba nie wnosi uwag, co do wysokości wydatków poniesionych na prywatyzację 4 spółek, których akcje sprzedano inwestorom zagranicznym. Koszty ich prywatyzacji mieściły się bowiem w granicach od 1,48% do 3,02% uzyskanych dochodów i wynikały bezpośrednio z prowizji za przewidywane efekty.

Nie znajdują natomiast ekonomicznego uzasadnienia w wynegocjowanych nakładach kapitałowo-inwestycyjnych, koszty opracowań prywatyzacyjnych ŁWP SA w Łodzi ponad 9-krotnie wyższe od uzyskanych dochodów ze sprzedaży 79,99% akcji tej spółki.

Zdaniem Izby, efekty prywatyzacyjne ŁWP SA były zdeterminowane sytuacją ekonomiczną spółki i jej pozycją na rynku w momencie prywatyzacji.

Przyczyną wysokich kosztów prywatyzacji w stosunku do uzyskanych przychodów ze sprzedaży akcji tej spółki były postanowienia umowy z 24 października 1991 r., zawartej przez Sekretarza Stanu w Ministerstwie Przekształceń Własnościowych z firmą konsultingową Morgan Grenfell, dotyczące wynagrodzenia doradcy, utrzymane także w aneksie do tej umowy, podpisanym w dniu 3 listopada 1994 r. przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Przekształceń Własnościowych. Postanowienia tych umów gwarantowały doradcy w części prowizyjnej wynagrodzenie w części prowizji nie mniejsze niż 250 tys. dolarów USA, bez względu na efektywność prywatyzacji danej spółki, mierzoną dochodami budżetowymi i zobowiązaniami inwestora strategicznego.

Odpowiedzialny za realizację projektów prywatyzacyjnych przedsiębiorstw tytoniowych Wicedyrektor Departamentu Prywatyzacji Kapitałowej podał w wyjaśnieniu m.in., że *„finalizacja prywatyzacji ŁWP SA w Łodzi następowała po całkowitym niepowodzeniu pierwszego przetargu i braku jakichkolwiek innych ofert w drugim, co spowodowane było fatalną sytuacją spółki, obciążeniem długami do Skarbu Państwa (przypis NIK - w 1994 i 1995 r. umorzono spółce część podatku akcyzowego i VAT w łącznej kwocie ponad 10.098 tys. zł) jak też gwałtownie spadającym udziale sprzedaży marek produkowanych przez ŁWP papierosów”*. W sprawie kosztów wynagrodzeń doradcy podał, iż zawarta w 1991 r. umowa z doradcą nie przewidywała jej wygaśnięcia. Renegocjacje umowy w 1994 r., zakończone aneksem, dotyczyły uszczegółowienia jej niektórych elementów, nie dotyczyły natomiast wynagrodzeń, gdyż doradca nie wyrażał zgody na zmianę warunków zapłaty za efekty prywatyzacyjne. Wynagrodzenie doradcy za opracowania prywatyzacyjne ŁWP SA nie było więc związane z dalszymi losami tych zakładów.

III. POSTĘPOWANIE KONTROLNE I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Żądanie wyjaśnień

Kontrolerzy NIK wielokrotnie korzystali z uprawnień z art. 40 ustawy o NIK, żądając wyjaśnień od osób odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji bądź zaniechanie działań w dziedzinach objętych badaniami.

- b. Minister Przekształceń Własnościowych, w czasie trwania kontroli Minister Gospodarki p. Wiesław Kaczmarek udzielił (11 lutego 1997 r.) odpowiedzi na pytania dotyczące:
 - przyczyn niewystąpienia z wnioskiem do Rady Ministrów o przedłużenie terminu udostępnienia wszystkich akcji spółek sektora tytoniowego określonego ustawą o p.p.p.,
 - przyczyn nieudostępnienia akcji pracownikom i plantatorom tytoniu na zasadach preferencyjnych.

- Wiceprezes Rady Ministrów - Minister Skarbu Państwa p. Mirosław Pietrewicz udzielił wyjaśnień 18 kwietnia 1997 r. w sprawach:
 - możliwości wyegzekwowania od inwestorów strategicznych ZPT w Radomiu SA i WWT SA w Poznaniu tzw. dodatkowych kwot za akcje, wynikających z warunkowych zobowiązań ze strony Skarbu Państwa (łącznie 13,5 mln dolarów USA),
 - współpracy z Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w zakresie udzielania przez MRiGŻ koncesji na produkcję i sprzedaż papierosów oraz wyrobów tytoniowych,
 - opracowywania przepisów wykonawczych dotyczących udostępniania rolnikom akcji prywatyzowanych spółek.

Wyjaśnienia dotyczące ww. problematyki złożyli również p. Artur Woźniak z Departamentu Prywatyzacji Spółek i Restrukturyzacji Ministerstwa Skarbu Państwa (4 lutego 1997 r.) i p. Elżbieta Boniuszko - Dyrektor Departamentu Prawnego w Ministerstwie Skarbu Państwa (7 lutego 1997 r.).

- b. Wicedyrektor Departamentu Prywatyzacji Kapitałowej Ministerstwa Przekształceń Własnościowych p. Jan Szczęsny 7 stycznia 1997 r. udzielił wyjaśnień w sprawach:
 - doboru firmy doradczej Morgan Grenfell, sposobu jej wynagradzania i odbioru prac,
 - interpretacji niektórych nieprecyzyjnie określonych postanowień umów sprzedaży akcji inwestorom strategicznym (w tym pakietu plantatorskiego, zasad odpisu z funduszu plantatorskiego na rzecz Centralnego Laboratorium),
 - niedostatecznego zaawansowania prac nad udostępnieniem akcji uprawnionym pracownikom i plantatorom tytoniu,
 - stanu zaawansowania prywatyzacji ZT w Lublinie SA i PHP „Polski Tytoń” w Radomiu SA,
 - wysokości wynagrodzenia wypłaconego firmie doradczej za prywatyzację ŁWP SA, przekraczającego uzyskane dochody z prywatyzacji tej spółki.
- Dyrektor Departamentu Administracyjno-Budżetowego w Ministerstwie Skarbu Państwa p. Jan Staniszewski udzielił 20 stycznia 1997 r. wyjaśnień dotyczących przyczyn niewyegzekwowania od spółek PWT w Augustowie SA i ZPT w Radomiu SA, pełnych kwot wynikających z partycypowania w kosztach opracowań prywatyzacyjnych poniesionych przy prywatyzacji obu spółek.
- Prezesi, wiceprezesi oraz pracownicy kontrolowanych spółek składali wyjaśnienia dotyczące następujących przyczyn:

- opóźnień w realizacji procesów komercjalizacji spółek,
- niewielkiego zaawansowania prac przygotowawczych dla udostępniania akcji pracownikom i plantatorom tytoniu,
- niepełnego wdrożenia pakietów plantatorskich,
- nieuregulowania praw własności do nieruchomości,
- spadku zużycia tytoniu krajowego, spadku produkcji oraz wpływu instrumentów fiskalnych na wyniki ekonomiczne spółek.

2. Zasięganie informacji Na podstawie art. 29 ust. 2 lit f ustawy o NIK, kontrolerzy zasięgaliby informacji w jednostkach nie kontrolowanych.

- W dniu 12 września 1996 r. zwrócono się do Krajowego Związku Plantatorów Tytoniu o informację odnośnie roli i udziału Krajowego Związku przy prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych a w szczególności:
 - udziału w negocjacjach prywatyzacyjnych,
 - opiniowania projektów pakietów plantatorskich,
 - oceny (przez Krajowy Związek) zabezpieczenia interesów plantatorów tytoniu w przeprowadzonej prywatyzacji przedsiębiorstw tytoniowych,
 - wpływu Krajowego Związku na celowość wykorzystywania funduszy plantatorskich.

Informacji w powyższych sprawach udzielił Dyrektor Biura Krajowego Związku Plantatorów Tytoniu w Lublinie p. Ryszard Piątek.

- W dniu 18 grudnia 1996 r. zwrócono się do Okręgowego Związku Plantatorów Tytoniu w Biłgoraju o informację dotyczącą sytuacji plantatorów tytoniu prowadzących kontraktację tytoniu do przedsiębiorstw- pośredników w handlu tytoniem, w szczególności:
 - ilu plantatorów tytoniu z okręgu biłgorajskiego prowadziło kontraktację tytoniu wyłącznie do przedsiębiorstw obrotu tytoniem,
 - ilu plantatorów tytoniu zagrożonych było pozbawieniem praw do nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw,
 - ilu plantatorów tytoniu prowadziło w okręgu uprawy tytoniu,
 - czy plantatorzy tytoniu z okręgu biłgorajskiego korzystali lub mogą korzystać z funduszy plantatorskich tworzonych przez sprywatyzowane przedsiębiorstwa .

Informacji w powyższych sprawach udzielił Dyrektor Okręgowego Związku Plantatorów Tytoniu p. Zbigniew Welc .

- W dniu 18 października 1996 r., zwrócono się do prof. Romana Urbana z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie o udostępnienie kontrolującym badań potrzeb inwestycyjnych w przemyśle tytoniowym, przeprowadzonych przez Instytut w grudniu 1994 r. (Udostępnione zostały one w dniu 22 października 1996 r.).
- W dniu 18 października 1996 r. na żądanie kontrolujących, Państwowa Inspekcja Skupu i Przetwórstwa Artykułów Rolnych w Warszawie przekazała „Notatkę z wyników kontroli podmiotów gospodarczych, które uzyskały koncesje na produkcję wyrobów tytoniowych” (notatka z badań kontrolnych z maja 1994 r.)
- W dniu 28 listopada 1996 r. zwrócono się do Centralnego Laboratorium Przemysłu Tytoniowego w Krakowie o informacje w sprawie wykorzystywania przez Laboratorium odpisów z funduszy plantatorskich tworzonych w sprywatyzowanych spółkach, w tym w szczególności:
 - czy i jakie kwoty wpłynęły ze spółek na rzecz Laboratorium,
 - czy i jakie usługi świadczyło Laboratorium na rzecz spółek,
 - czy po sprywatyzowaniu b. przedsiębiorstwa państwowe zawierały umowy z Laboratorium na świadczenie usług o charakterze naukowo-badawczym.

Informacji w powyższych sprawach udzielił w dniu 17 grudnia 1996 r. Dyrektor Laboratorium p. Zygmunt Gajos.

- W dniu 18 grudnia 1996 r. zwrócono się o informację do Prezesa Zarządu WWT SA w Poznaniu p. Krzysztofa Wągradzkiego dotycząc problematyki zwolnień pracowniczych w WWT SA, w szczególności:
 - czym motywowano potrzeby zmniejszania zatrudnienia i o ile zostanie ono zmniejszone w 1996 r.,
 - jaki był program zwolnień w latach następnych,
 - jakie były koszty zwolnień.

Informacji w powyższych sprawach udzielił w piśmie z dnia 2 stycznia 1997 r. Prezes Zarządu WWT SA p. Krzysztof Wągradzki .

- W dniu 8 stycznia 1997 r. zwrócono się do kierowników rejonowych urzędów pracy w Augustowie, Radomiu, i Poznaniu o informacje w sprawie obsługi przez wymienione urzędy zwolnionych pracowników z

przedsiębiorstw tytoniowych w Augustowie, Radomiu i Poznaniu, w szczególności:

- czy i jak sprywatyzowane przedsiębiorstwa wykonywały obowiązki względem rejonowych urzędów pracy, wynikające z przepisów ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw,
- ilu b. pracowników wymienionych przedsiębiorstw zgłosiło się do urzędów pracy z prośbą o pośrednictwo w uzyskaniu pracy, ilu skorzystało z pośrednictwa, ilu pobierało zasiłek dla bezrobotnych.

Informacji w powyższych sprawach udzielili kierownicy rejonowych urzędów pracy: p. Zygmunt Jeżewski z Poznania, p. Jerzy Słomka z Radomia i p. Andrzej Krzywicki z Augustowa.

- W dniu 29 stycznia 1997 r. zwrócono się o informacje do Prezesa Zarządu ŁWP SA w sprawie ogłoszenia zamiaru sprzedaży nieruchomości o pow. 0,6 ha, będących w wieczystym użytkowaniu ŁWP. Informacji udzielił w dniu 30 stycznia 1997 r. Prezes Zarządu ŁWP SA p. Jan Gagacki.
- W dniu 17 lutego 1997 r. zwrócono się o informację do Prezesa Zarządu ZT w Lublinie SA w sprawie przyczyn wypowiedzenia zakładom dalszej współpracy przez firmę Rothmans of Pall Mall, w tym:
 - czy prowadzone były negocjacje z firmą Rothmans of Pall Mall jako potencjalnym inwestorem strategicznym zainteresowanym zakupem akcji ZT w Lublinie SA,
 - jakie było uzasadnienie firmy Rothmans of Pall Mall o rozwiązaniu współpracy oraz rezygnacji z udziału w prywatyzacji z ZT w Lublinie SA firmy Rothmans of Pall Mall,
 - czy i jaki wpływ na wyniki ZT w Lublinie SA będzie miało rozwiązanie współpracy z firmą Rothmans of Pall Mall.

Informację w powyższej sprawie złożył w dniu 7 lutego Prezes Zarządu ZT w Lublinie SA p. Jerzy Skiba.

- W dniu 15 października 1996 r. zwrócono się do Izby Skarbowej w Poznaniu o informację w sprawie zaniechania egzekwowania odsetek w kwocie ponad 1,9 mln zł od nieterminowo opłaconego podatku dochodowego przez WWT SA w Poznaniu od przekazanej darowizny na rzecz Fundacji Własności Prywatnej „Sami Sobie”.

Informacji w powyższych sprawach udzielił Dyrektor Izby Skarbowej p. Edmund Bruch.

- W dniu 21 października 1996 r. zwrócono się do Fundacji Własności Prywatnej „Sami Sobie” w sprawie wykorzystywania przez nią darowizny w kwocie 2,5 mln zł, otrzymanej w grudniu 1990 r. od WWT w Poznaniu na cele wspomagania zakupu akcji przez pracowników tego Przedsiębiorstwa. Odpowiedzi o istniejących dalej możliwościach wykorzystania powyższej kwoty przez pracowników WWT na cele prywatyzacyjne udzieliła Dyrektor Fundacji p. Aldona Kamela Sowińska.
- W dniu 6 stycznia 1997 r. zwrócono się do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej p. Józefa Pilarczyka o informacje w sprawie udziału Ministerstwa przy ustalaniu strategii i polityki prywatyzacji przemysłu tytoniowego, w tym w szczególności:
 - czy Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej udzielając koncesji na produkcję i sprzedaż papierosów nowopowstałym firmom z kapitałem zagranicznym konsultował swoje decyzje z Ministrem Przekształceń Własnościowych w aspekcie wpływu koncesji na efektywności prowadzonych procesów prywatyzacji b. przedsiębiorstw państwowych,
 - jak realizowane były obowiązki Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, wynikające z art. 37 ust. 5 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, dotyczące udostępniania plantatorom tytoniu akcji sprywatyzowanych spółek,
 - czy Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej ustalił kryteria podziału akcji prywatyzowanych spółek dla plantatorów prowadzących kontraktację tytoniu do przedsiębiorstw obrotu tytoniem, ilu takich plantatorów posiada prawo do akcji, a ilu w ocenie Ministerstwa może być pozbawionych takiego prawa,
 - uwzględniając badania wartości branży tytoniowej w Polsce przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa w 1994 r., jaka jest w ocenie Ministerstwa wartości polskiego rynku, czy Ministerstwo brało udział w negocjacjach z inwestorami strategicznymi, w tym m. in. dotyczących ceny za sprzedawane pakiety akcji.

Odpowiedzi na powyższe pytania udzieliła Wicedyrektor Departamentu Przetwórstwa Rolno-Spożywczego i Przekształceń Własnościowych w Ministerstwie p. Bogumiła Kasperowicz.

- W dniu 25 listopada 1996 r. zwrócono się do Kancelarii Adwokackiej - Mec. Krzysztofa Czeszejko-Sochackiego z Warszawy o informacje w sprawie negocjacji prywatyzacyjnych prowadzonych z pełnomocnictwa ŁWP. Pisemnych informacji w sprawie udzielił mec. Krzysztof Czeszejko-Sochacki w dniu 2 grudnia 1996 r.

- W dniu 7 października 1996 r. zwrócono się do Urzędu Skarbowego Kraków-Krowodrze o informację dotyczące rozliczeń podatkowych spółki „Merkury” SA, tj. jednego z inwestorów strategicznych ŁWP SA. Informacji udzielił Naczelnik Urzędu Skarbowego p. Tomasz Zdziechowicz.
- W dniu 16 grudnia 1996 r. zwrócono się do Podsekretarza Stanu w MPW p. Piotra Czyżewskiego o informacje w sprawie upoważnień do dostępu do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową dla kolejnych prezesów ŁWP SA. Informacji w sprawie udzielił Dyrektor Biura Spraw Obronnych MPW płk. Janusz Kostecki.
- W dniu 6 stycznia 1997 r. zwrócono się do Banku Gospodarki Żywnościowej SA o informacje na temat zainteresowań Banku udziałem w prywatyzacji ŁWP. Informacji w sprawie udzielił w dniu 13 stycznia 1997 r. Wiceprezes Zarządu BGŻ SA p. Andrzej Szczepek.

**3. Zastrzeżenia,
dodatkowe wyjaśnienia
kontrolowanych
jednostek**

art. 59 ustawy o NIK.

Wyniki kontroli oraz wnioski wynikające z kontroli zostały omówione na naradach pokontrolnych przeprowadzonych w 6 badanych jednostkach.

W toku postępowania kontrolnego, kierownicy kontrolowanych jednostek nie zgłaszali zastrzeżeń do ustaleń zawartych w protokołach kontroli. Nie składali również dodatkowych wyjaśnień w trybie

**4. Postępowanie
pokontrolne**

W związku z ustaleniami kontroli, Najwyższa Izba Kontroli skierowała wystąpienia pokontrolne do wszystkich kierowników kontrolowanych jednostek. W wystąpieniach pokontrolnych zawarto oceny kontrolowanych zjawisk oraz przedstawiono uwagi i wnioski pokontrolne w celu wyeliminowania występujących nieprawidłowości lub poprawy skuteczności działania osób występujących w imieniu Skarbu Państwa. Kierownicy jednostek kontrolowanych nie zgłaszali zastrzeżeń do ocen, uwag i wniosków zawartych w ww wystąpieniach.

5. Wykonanie wniosków NIK

Spośród 9 skontrolowanych spółek, zarządy 7 z nich poinformowały Najwyższą Izbę Kontroli o sposobie wykorzystania uwag i wniosków pokontrolnych. M.in.:

- W kolejnych odpowiedziach na wystąpienie pokontrolne Prezes Zarządu WWT SA w Poznaniu p. Krzysztof Wagrodzki poinformował o podjęciu realizacji wszystkich wniosków pokontrolnych dotyczących realizacji „Porozumienia Socjalnego” oraz o podjęciu działań nad udostępnieniem akcji pracownikom, b. pracownikom i plantatorom tytoniu. Zarząd WWT SA w Poznaniu poinformował również o zaangażowaniu w lutym 1997 r., w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu Państwa, firmy „Penetrator” z Krakowa, celem przyspieszenia przygotowania procesu kompleksowej obsługi udostępnienia akcji WWT należących do Skarbu Państwa.
- W odpowiedzi z dnia 17 lutego 1997 r. Zarząd ZPT w Radomiu SA. poinformował o podjęciu działań nad uregulowaniem pełnego stanu prawnego nieruchomości, podjęciu działań likwidacyjnych zbędnego majątku, podpisaniu umów o współpracy z Okręgowym Związkiem Plantatorów Tytoniu oraz przygotowaniu do przewidywanego w kwietniu 1997 r. zawarcia długoterminowych umów kontraktacyjnych z plantatorami tytoniu.
- Zarząd ZT w Lublinie poinformował o działaniach nad pełnym uregulowaniem stanu prawnego nieruchomości, podjęciu likwidacji zbędnego majątku, podjęciu działań nad poprawą stanu rozliczeń z kontrahentami.
- W dniu 5 maja 1997 r. Zarząd ŁWP SA poinformował o realizacji „Porozumienia Socjalnego”, dokonanej wpłacie na rzecz Centralnego Laboratorium Przemysłu Tytoniowego w ramach tzw. pakietu plantatorskiego oraz podjęciu realizacji przez inwestora strategicznego zobowiązań o charakterze inwestycyjnym.

- W dniu 23 czerwca 1997 r. Wiceprezes Rady Ministrów Minister Skarbu Państwa poinformował o zaawansowaniu realizacji projektów prywatyzacji: ZT Lublin SA, która napotyka na zasadnicze trudności w jej prywatyzacji z powodu braku zainteresowania inwestorów zakupem akcji tej spółki oraz końcowej fazie procesu prywatyzacji spółki „Polski Tytoń” w Radomiu SA, której sprzedaż akcji winna nastąpić w lipcu 1997 r. Poinformował również o realizacji wniosków pokontrolnych dotyczących dostosowania statutów spółek do nowych regulacji prawnych oraz o monitorowaniu realizacji zobowiązań inwestorów strategicznych wynikających z umów sprzedaży akcji poszczególnych spółek.

Zarząd PWT w Augustowie SA nie odpowiedział na wystąpienie pokontrolne, z 28 listopada 1996 r., pomimo kilkakrotnych monitów.

Akceptuję:
Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Dyrektor Departamentu
Skarbu Państwa i Prywatyzacji

Jacek Uczkiewicz

Ryszard Szyc

Zatwierdzam:
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli
Janusz Wojciechowski

Warszawa, dnia 16 lipca 1997 r.